

М. І. МАНДРИКА

Романції

Helianthus

ПОЕЗІЇ

IV

diasporiana.org.ua

M. I. MANDRYKA

HELIANTHUS

POEMS

Vol. IV

Winnipeg

1 9 6 5

Canada

М. І. МАНДРИКА

СОНЦЕЦВІТ

ПОЕЗІЇ

Т. IV

diasporiana.org.ua

Вінніпер

1965

Канада

До мого соняшного вісімдесятиліття

Gloria in Excelsis

1925

Початок моєї наукової праці

Міхал Сіма

HELIANTHUS

(Сонцевіт)

У поли золоті вдягається мій сад,
Літанию розучують берези;
В багрянці чорноклен виконує обряд,
Бо дні тепла вже взято на терези.

Відважить мало нам із соняшних скарбів
Господар днів до приходу морозів, —
Тож цвітом золотим круг саду вже розцвів
Мій любий *helianthus tuberosus*,
Цвіт соняшний, окраса спілих днів.

Як сонце втомлене скорочує свій день,
В дрімоту дерево колише праліс;
Коли в садах-гаях вгасає дзвін пісень,
А в ніч зорить аврора-бореаліс, —

У полах золотих пишається мій дім,
Де цвіт звиває вже левкой і кактус, —
Тож — символ радості моїх доспілих днів —
Розцвівся золотом мій геліантус,
Цвіт соняшний в життя саду моїм.

МІСТЕРІЯ НОЧІ

Місяць тонесенький — перстень небесний,
Срібний пружок на блакитній габі.
Зорі падуть на хитон безтілесний —
Ризу Господню в вечірній добі.

Твориться таїнство: Божим наказом
Зорями-лапами сходить *Медвідь*;
Віз виїздить у дорогу з вантажом
Шляхом Чумацьким з Плеяд на Захід.

Сходить за ним і *Ченіга* осяйна,
Велес в короні і з *Хортом Стрілець*.
Ніч вся в містеріях — твориться тайна...
Небо обходить Одвічний Мистець.

В день же, як сонце погасить собою
Ночі вогні і всю тайну небес,
Вчений хробак б'є в стіну головою,
В камінь наук, що не знає чудес.

Буде він слати в простори ракети,
Місяць ловити з землі гарпуном,
Важити даль, здоганяти планети —
Тайни ж пізнати хробакам не дано.

Ввечері сонце зайде знову в ложе,
З'явиться місяць в блакитній габі;
Буде творитися таїнство Боже
В ночі містичній добі.

ПЕРЕД ВЕСНОЮ В КАНАДІ

Сніги — як гір застигли хвилі,
А небо — срібло і блакить...
Палає сонце, та не в силі
Криштальні ріки розбудить;

Малу пташиночку зігріти,
Пробити промінь крізь вікно
І квітку зблідлу напоїти
Весни воскресення вином.

От вгасне день, а з ним надія
І трав, і птахів, і звірів, —
І лютий вітер знов повіє
З одвічних Півночі льодів.

Та ось дихне з-за гір західних
Палкий Шанук, онук весни,
І збудить подихом лагідним
Ліси, і води, і лани.

А сонце стрілами-огнями
Ударить у сніги, льоди —
І степ наповниться піснями
І цвітом відкриються сади.

ЗАХІД СОНЦЯ

Хтось покосив небесний степ багрянйй,
На срібно-синій лан лягли покоси...
Душе, радій! Господь, у ризи вбраний,
Пройшовся небом і розсіяв роси.

Дарма, що космонат, летун зухвалий,
Як той хробак, закований в орісі,
Залізним панцером прострілив хмари,
Кругом землі ракетою пронісся.

Краса Господніх риз є непорушна
І тайни Вічності є невідкриті —
Не сподівайсь, людино легкодушна,
Безсмертність смертному собі скорити.

Пий радощі з небесних зір сіяння,
Зі сходу Сонця, з блискавок і грому,
Розмов лісів, симфоній океанів, —
Дарованих тобі на час... малому.

ЛІТУРГІЯ

Устань, дивись як день благословіть...
Ще рано, рано... Небо все багряне;
Ніби всі хмари в нім спинилися на мить
І ждуть урочисто, як диво з див постане.

Вітри не дихають і трави не шумлять;
Ліси стоять, оздоблені парчами,
І жертвенні вогні по всій землі горять,
Запалені архангелів мечами.

Співають хори в рощах і садах
Грядущому величне „Осанна!”
Радійте всі — і звані, і незвані:
Виходить Сонце на небесний шлях!

МОРОЗНИЙ ДЕНЬ

Морозний День... Господь не хтів заснуть
І дєрева прибрав в одежі срібні...
Мов молоді стоять вони і ждуть,
Що прийдуть їх князі, за руки візьмуть

І стануть перед Сонцем до вінця.
Воно, в сіяючій добром короні,
Благословить їх щастям до кінця
У шлюбному солодкому законі.

І вийшло Сонце, а князів нема,
В очах дівочих стали раптом сльози;
З горбатим вітром вийшла враз Зима —
Замість князів прийшли старі морози.

ЛІТО

Все в ярій зелені — береза, в'яз і трави,
Державний клен і гордий рід дубів,
І вся діброва й сад у святочній відправі
Блакитних утренів і соняшних псалмів.

Шепочуть трав лани зеленими устами,
А квіти, як свічки, горять у їх руках,
І десь невидимий маестро в синім храмі
Керує хорами многоязичних птах.

Це ж той Едем, що сам Творець Одвічний
Садив і дав мені, тобі, усім, усім —
І тим, що відійшли і що прийдуть в сторіччях,
Наслідникам землі — великим і малим.

Подув ласкавий вітер—Дух Святий з престолу,
Шовками крил обняв, торкнувся всього, всіх...
Благословив сади, ліси і гори й доли
І нас — для подвигів життя і райських втіх.

НЕБЕСНЕ ВЕСІЛЛЯ

Як дощ піде із весняним завзяттям
І як у хмарах вдарить грім з гармат —
Тоді почнеться служба водосвяття,
Великий з неба хрещення обряд.

Не свячення води, але — водою
З джерел небесних, з синіх полонин,
Землі самої, вічно молодій
До шлюбу з Сонцем, для нових хрестин;

Хрестин народження плодів і квітів...
Та в небо вийшов місяць молодий,
Дощу не хоче — хоче пламеніти,
Світити ніч, бо щойно народивсь.

Але вже хмара йде і пеленою
Огортає блискуче немовля.
Сховалося воно десь за горою,
І в шлюбну ніч вступає вже Земля.

От блискавки махнули враз смичками
І контрабас торкнувся гулко корд.
За ним ударили літаври і тампани
По хмарах і дощах громо-акорд.

Концерт почався... Хто ж там диригентом?
Та той же Олімпієць — бог Зевес.
Його музики б'ють вогненным темпом,
Громами в бубни кидають з небес.

А в хмарах клубиться його кудлата грива,
По небі креслить такт його рука.
Фортіссімо бере надземна злива
І силпе по землі п'яніссімо ріка.

Перерва... Тиша... З хмар виходить другий.
І знов здригнулись небо і земля;
Пішли по небі коней білих цуги —
Новий маестро тут — пророк Ілля.

Тож грохотом коліс в музичнім ритмі
Заграли труби і тремтучий бас,
І вітер зашумів, ніби в молитві
У повний ляку катаклізмів час.

І довго бив громами з маж вантажних,
Пускав у плач сопілки і скрипки
Пророк Ілля з просторів недосяжних
Відрухами пророчої руки.

Та от із сходу хмар нових отара
Виходить вся з овечих білих рун...
І вже гряде новий маестро в хмарах —
Гримить оркестрою з Дніпра Перун.

Тоді ударили Сварожі стріли,
А гуслі Бояні, як і в далекі дні.
Між гулом бубнів піснями гриміли,
Що навіть віхри кидались в пісні;

Що навіть віхри закрутились в танку,
А з ними хмар остання біла рать,
В останньому акорді на світанку,
Розсіялась по долах і ярах.

Колиж з'явилось Сонце в сяйві раннім,
Земля тремтіла в радісних сльозах.
Так жінка вранці, впоєна коханням,
Виходить з сяйвом щастя на устах.

ДОЩ

Говорить Бог дощами до землі,
Дари відважує громами
І засів силле в пущі і ріллі
Зеленим шовком і квітками.

Як наша яблуня знов на весні
Вінчалася в рожевім храмі —
Її убрання — цвіт її рясний
Були Господніми словами.

Ніби в Едемі чувся голос нам
В її красі, в пашнім диханні —
Завіт Господній людям і квіткам:
„Живіть, цвітять в коханні!”

Говорить Бог з небес в словах-дощах,
Дари відважує громами,
І п'є земля з Господніх чаш
Причастя спраглими устами.

СОНЦЕ

І сон — як ніч, і світ — як морок ночі,
Як прах віків гнітливий і важкий...
Прокинувся я й відкрив тривожні очі
Безрадісний, невтішено-сумний.

Та раптом сад мій спалахнув в заграві,
Що билася, як голуби, в вікно...
То Сонце сходило в сіянні слави
Крізь сизих хмар орошене руно.

У трансі радості підніс я руки:
„Благословенний будь рождений день!”
І я відчув, як тіль важка розпуки
Сповзла, як чорний змії, з моїх грудей.

І я відчув воскресення блаженне
Моїх приспаних сил до сонцем тканих днів;
Мої пісні вернулися до мене,
Як солов'ї з відлєту на весні.

В КАНАДІ (Зимове)

Так тяжко сонцеві зійти на гору —
Все котиться над обрієм вузьким
В канадську зимову холодну пору
Похилим небом, як той склеп низьким.

А день блисне, як в сутінках ліхтарик,
Та й згубиться в тумані хмарних меж,
Лишень часами Північ небо барвить
Огнем морозів, крижаних пожеж.

Медведі сплять і суслики маленькі
Під ковдрами завіїв і мохів,
І наші бідні горобці сіренькі
Спасають душі в щілинах дахів.

Пора терпінь... Та десь далеко гуси
Збираються уже, риштують літаки,
До нас, в Канаду, з Ирїю вернутись,
І вже шикуються за ними вслід качки.

А сонце слухає пташину мову —
Щодень все збільшує небесну путь,
Щодень все вище сходить над діброви,
І десь за горами вітри весну кують.

А вже, як сонце струсить лід з корони
І вгору здійметься, і кине в сніг вогні,
Осяде він, в озерах лід застогне,
Заб'ється серце матері-землі.

Тоді весь край наповниться словами
Людей і птахів, лісу і звірів,
І радісно широкими ланами
Піде походом армія плугів.

НЕБЕСНИЙ ДВІР

Не ворухнётся озеро... Смереки
Стоять в молитві, курять фіміям...
Чайки крикливі, білії лелеки
І альбатроси стихли...

Світ весь — храм.

Всі на молитві — просять Сонця-бога
Про золоті промені з блакить...
І озером іде дорога
В небесний двір, де чар-вогонь горить.
Аж ось десь вітер наполог у сідлі:
Хитнулись води в береги,
І зграями чайок побігли хвилі
З далеких обріїв, де сплять сніги.
А за чайками хорівід русалок
Розплескує, збиває гребні пін,
Ніби втікає від вітрил рибалок,
Що вже ідуть за ними наздогін.
І от вже хвилі — білії вітрила
Човнів армади, вітром гнаних в бій...
Готуйтеся, береги! Ворожа сила
Іде на ваші сни, на ваш спокій.

Aurora Borealis

АВРОРА БОРЕАЛІС

От, от зірками золотими
Вже зацвітуть мої осінні квіти...
Минає літо... Ночами ясними
Аврора Бореаліс буде пламеніти,
Віщуючи зиму...

Я ж з тобою

Все йду цвітучими ланами
Вічно зеленою весною...
І пламеніє Аврора Бореаліс
Як вінець над нами.

У САДУ

Ще одна весна... і не остання.
І у саду розквітла ще раз,
Як символ радості й кохання,
Рожева яблуня для нас.
Щоб не забули ми її цвітіння
В ту першу весну, що сказала нам,
Що виросте із Божого насіння
Любови соняшний наш храм.

ТИХО

Тихо... Ти не говориш...
На дворі сніг паде,
І час — невичерпане море
Помалу йде...

Усе байдуже...
Чайковського скрипки... „Ті-Ві”...
Не зворушать
Живого серця, неживі...

Коли б одна струна:
„Гало! Гало!”
Заговорила б ніч німа
І серце ожило.

В СНІГАХ

Сніги... Чекаємо весни.
Яке тут довгеє чекання!
З Аляски вітер нависний,
І ден і ніч — смеркання.

Та в хаті тепло — ти і я,
Як діти при екрані.
Говорять люди — вся земля,
І знані, і незнані.

І ми говоримо до них,
І ми говоримо до себе...
Як хороше! На дворі сніг,
Як білий пух, і синє небо.

РОМАНС

Будуть інші плакати під дверима,
Загубивши в темряві ключі,
Ми ж себе з закритими очима
Пізнаємо і в день, і вночі.

І ніхто ніяк не буде знати,
Де наш слід: в покоях, чи в траві;
Сполохнуть не зможе в нашій хаті
Поцілунків моїх і твоїх.

Ніч, ласкава сузір'я богиня,
Стане вартою в нас під дверми
І сховає в місячні проміння
Ті стежки, де зустрілися ми,

Щоби ніжного цвіту кохання
Не торкнув чужий вітер крилом,
Бо кохання — божественна тайна,
Заповідана тільки нам двом.

ШЛЯХ

О ні! Не даром Рубікон
Ми перейшли в весняний час —
Святий Одвічності Закон
Благословив коханням нас.

Нас не розлучать вже роки,
Ні бурі днів, ні холод зим;
Наш шлях накреслили віки,
І ми ідемо ним.

ГАННІ

Тебе нема... Не вернешся ніколи
З далеких і невідомих країв
На золотистеє пшеничне поле
До радісних у юності женців.

Не вернешся... Самі вже будуть жати
Твої слова, вслухатися до них,
До дум твоїх надхненних і крилатих,
До музики накреслених шляхів.

Та крізь роки дзвенітиме твій голос
У їх серцях, у гомоні полів,
Про тебе згадку кожний спілий колос
Складати буде у скарбницю днів.

НЕБЕСНИЙ ЧОВЕН

Я на хуторі в тихій діброві,
Ти у замку на дальній горі,
Та з тобою у ніжній розмові
Ми у ранній і пізній порі.

Люди сплять, чи гуркочуть шляхами,
Нас не чують крізь ночі і дні,
І пливем ми з тобою світами
На Землі — на небеснім човні.

КОРАЛІ

У сонці сад... У спів медв'яний листя
Заслухались смереки й берестки;
Рябина вся в коралевім намисті
Стоїть і жде: чи прийдеш ти?

Цвіла вона для тебе в літі рано
Цвітінням білим, гожим до вінця,
Щоб розцвітала й ти, моя кохана,
Як розцвітався сад мій у той час.

І от тепер ти в соняшній короні
В її обіймах, трепетних листках...
У радощах коралевії грона
Й твої коралеві уста.

ХРЕЩЕННЯ

Вода — ні синя, ні зелена;
Не та, що в морі Чорнім за Дніпром,
Де Понт Евксинський сюзереном
Приймає дань дніпровим сребром.

Вода тут сіра, як тканини,
Що тільки вибралися з ткацьких рук...
Хто ж дасть нам небо України,
Зелені поли буковинських лук?

Та ми удвох... Тож разом з нами
Небесних сфер українська блакить,
І — чуєш? — Рідними словами
Крізь води озера Дніпро шумить.

Приймемо ж хрещення; як на Йордані,
Злетить над нами голуб — Божий Дух,
Благословить вино кохання
І вод проречистих одвічний рух.

СИМВОЛ

Як рожа розцвілась твоя фіялка
В моєму сонці, на моїм вікні
В красі весни, у ніжності весталки,
Як символ наших душ і наших днів.

Бо яблуна цвіла для нас весною,
А літом сонцесвіт сузір'ям золотим;
Вдягався клен черленою габою,
Коралями намист рябина впарі з ним.

Тепер цвіте фіялка... Боже слово
Утілене в її рожевий цвіт
І в наше серце, сповнене любови,
Як вишній дар моїх осінніх літ.

ТЕРНИ

Хотілось би торкнутись уст твоїх,
Коли чоло схилила ти до мене;
Таким мав бути первородний гріх
В кущах садів біблійного Едему.

Солодкий змій тоді у серце вліз,
Той мудрий змій, що Єву збив з дороги,
З спокою райського в долину сліз,
У вир непевности, жалів, тривоги.

Благословляю дивний Євин гріх!
За двері райські в терній шлях підемо,
Бо в тернах повно радощів і втіх,
Жаги життя, незнаних у Едемі.

РІЗДВЯНЕ

Вітаймо цей Різдвяний День!
Він промине — зустрінем другий,
Бо ще лани моїх пісень
Орати маю срібним плугом.

А хто прийде, коли не ти,
Опівдні стежкою на поле
Плугатаря підпомогти,
Утерти піт гарячий з чола?

Хто сяде близько на траві,
А може навіть приголубить
В аромі свіжої ріллі?
Той, що хоч трошки може любить.

НІЧЧЮ

Ніч у мовчанні. За моїм вікном
Стоять на варті клени й осокори...
Накрилась річка білим полотном
І місяць вийшов на лани з обори.
Глядять з-за річки світла-ліхтарі —
Десять стережуть вночі комусь дороги...
А я один... Хіба що на дворі
Зима випростує замерзлі ноги
Та спить солодким сном мій пес в теплі,
Незмінний друг в моїй самотній хаті...
Чого ж хотіти більше на землі
У непорушній тихій благодаті?!

РИТУАЛ

Як яблуня розквітне — ти прийдеш,
Як все приходила до мене;
Торкнешся уст і руки покладеш
В тіснім обіймі на рамена.

І зникнуть враз тоді прожиті дні,
І буде день новий незнаний,
Народжений в новій Весні,
В оновленім, як все, коханні.

НА МЕЖІ

Не говорив і не дзвонив вже більше,
Щоб відпочила ти від зайвих слів
І бачила — на краще чи на гірше
Нас до межі Одвічний Дух привів.

Стрічаю сам уже рожеві ранки
І зміну днів моїх в північний час
І думаю, що скоро на світанку
Прийде весна і знову збудить нас.

Шепне й тобі у серце віще слово
Про Божий дар кохання і любови.

ВЕЧІР

Не питав — ти сказала, що любиш
І дивилася в очі мені...
Чи не пізно ти в серці голубиш
Сни, що сняться лише на весні?

Бо вже сонце моє в небі низько,
Хоч мій вечір, як ранок, для нас,
Але ніч десь за обрієм близько
І біжить, і минає мій час.

Та ніхто ще не вимірав часу
Наперед, як одержу кравець —
Може все, що лишилося наше —
Ясний вечір, кохання вінець.

РОЗЛУКА

Не я, а хвили прибережні
Тебе голублять у цей час
Та вітер, той юнак бентежний,
Постує в тебе на устах.

А я один в гіллях зелених,
Де нестолочена трава,
Та чую: йдеш ти тут до мене —
Твій голос в серці і слова.

І вже тебе голублю знову,
Ми через прѳстори зійшлись;
І знов в нескінченій розмові,
Як завжди, завжди... як колись!

МОВЧАЗНА НІЧ

Мовчання в літню ніч... Мовчить мій дім,
Мовчить і сад... Лиш місячні дороги.
Ні шелесту, ні руху... Дальній грім
Замовк давно і хмарні перелоги
За обрій впали десь. І навіть пес
Заснув блаженним сном (щось дивно сниться!).
Як древній астролог я... Світ увесь
В моїх очах, як Божая скарбниця.
Замків не має, ані сторожів...
Чого ж мій дух в містичному чеканні?
Чи не тому, що серцем я хотів
Почути голос твій в великім цім мовчанні!

ДОРОГА

Не покинув тебе й не покину,
Бо розміряний Вічністю час:
Наші дні, наші ночі й години
Відраховані нею для нас.

І в таємних Одвічності книгах
Нам удвох заповіджено йти,
Щоб у прадідних пущах і нивах
Чарівний цвіт безсмертя знайти.

Щоб пройти до кінця всю дорогу
Поміж радощів, смутку і див,
І дійти до земного порогу
У вінках нами зібраних жнив.

МОЯ ОСІНЬ

Ця осінь, як моя — в багряних ризах,
У золотом галтованих лісах,
В зелених травах, тканих шовком сизим,
Черлених хризантемах і кленках.

У розцвіті ще айстри і левкої...
А сонця, сонця! — Радощі щодня.
Ще осени незнано тут такої,
Зп'янілої з небесного вина.

Вже Жовтень їде на похилім возі,
А вітри все ще граються в теплі,
І десь зима і всі її морози
Спинилися в льодовищах землі.

Так і життя мого морози й зими
Спинилися в божественних путях,
Щоб днями осени життя ясними
Докінчив заповіджений я шлях.

І ти прийшла до мене в дні осінні,
Щоб разом йшли ми в соняшнім промінні.

НЕ ЖУРИСЬ

Ти не журись, що ще зима надворі
Святкує ювілей своїх сторіч,
Бо сам Христос родивсь колись в **оборі**
В холодну зимовую ніч.

Та день Різдва січе зиму надвоє
І сонце повертає в бік ясний:
Ми будем знову молоді обоє,
Святкуючи наш День Весни.

ЧЕКАННЯ

Ніч довга й сіра, як саме чекання,
Хоч в хаті повно співів і розмов:
Електронічні радощі кохання,
На продаж препарована любов.

Не тішить ця докучлива омана
І робить ніч самотною ще більш;
Стоятиме вона в вікні до рання —
Безмовна, невідступно вперта ніч.

Та образ твій так близько коло мене —
Він береже від ночі самоти,
І я не сам; я чую на раменах
Як горнешся до мене ніжно ти.

І знаю я: біжать уже простори
І віддалі втікають все скоріш.
Тебе зустріну на порозі скоро,
І буде радісна і щедра наша ніч.

ALEA JACTA EST

„Лос кинуто!” — Так мовив Цезар,
Коли ступив крізь Рубікон.
А нам звеліло наше серце
Прийняти Цезарів закон.

І Рубікон наш вже далеко —
За нами шлях в широкий світ;
Стрічають в зимах нас смереки,
А в веснах — яблуневий цвіт.

І от тепер іще раз в травні
Конвалії в траві цвітуть;
Здається нам, що так недавно
На Цезарів ми вийшли путь.

Здається нам, що будуть весни
Приходити іще не раз,
Бо сяє нам блакить небесна,
Як і колись в той день і час.

НА ОЗЕРІ

I.

Нехай біжать горбатих хвиль полкі
У штурм на піски прибережні;
Нехай, як сурми, кличуть в бій чайки,
В літаври б'ють вітри бентежні, —
Аби лиш ми одні... й мовчазний звір,
І простір, простір... і безграння,
Де б не сягнув прибудний людський зір
В таємну містику кохання.

І от вже Небо згонить брила хмар
На наших серць німі молитви
До Сил Одвічних про любови дар —
Про сонце і про день блакитний.
Бо ми ж прийшли вклонитися воді
Під небом синім, як у храмі,
Де хвилі, вічно юні, молоді,
Псалми співають із вітрами;
І де коліна зігнуть у пісках
До вдячного воді поклона,
І будуть цілуватися уста,
Як чудотворная ікона.

II.

Лиш озеро та сонце й буревій,
Що гонить срібноспинних хвиль отари...
Твоя мала рука в руці моїй...
Кругом нікого... Ми йдемо упарі.

На зустріч всім вітрам і горам хвиль,
Що б'ють у берег, наче в океані.
Та не здолати наших їм зусиль,
Гартованих і злучених в коханні.

Кругом нікого... Лиш зелений лук
І, як замки, доріг далекі милі.
Благословить обійми наших рук
І поцілунків мед —
небесна синь
і срібні хвилі.

ПСАЛОМ ЖИТТЮ

Як вóркіт горлиці говорять води,
Бо озеро спочило в ритмі хвиль,
І хмари, сиві кучері негоди,
Розбіглись наокіл під неба схил, —
Щоб сонце вийшло на верхів'я сині
І засміялось сяйвом і теплом;
Щоб ми у ярій росяній долині
Відчули радість всім своїм еством.
І щоб пішли, босоніж, наче діти
На білі піски і на срібний плес
Прийняти дар і ним благоговіти —
Дар Радости, уділений з небес.
Щоб все злилося з травами й водою,
З промінням сонця, гомоном вітрів
І з ними ти і я — і ми з тобою —
В псалом Життю,
в хвалебний сонцю спів.

В ДЕНЬ ХРИСТОВИЙ

Зустрічати будем знову свято,
Цілуватися в щоки й уста
І до серця щиро пригортатись
В день великий — Родження Христа.

Бо в Пилипівку люди говіли
У пості на хлібі і воді,
Щоб у серці сили забреніли
На Різдво — щоб стали молоді.

Щоб усі хмаринки та урази,
Що спадали людям на чоло,
Позникали й забулися зразу,
Мов ніколи їх і не було.

Зустрічати будем знову свято,
Не на хлібі і не на воді,
Обніматись, уста цілувати...
В день Христовий ми знов молоді!

У КНИГАХ МУДРОСТИ

У книгах мудрости, не писаних письмом,
Лишень глаголом Вічності в безмежжях,
Наказано тобі й мені — нам двом
Зустрітися на перехрестних межах.

Так ткач сплітає два мотки в одно
І тче з розрізаних одну тканину,
Так виноградар вибране вино
Витворює з амброзії й полину.

Без тебе був би я полин гіркий,
Що кожную душу сумом обгортає,
З тобою ж вдвох — я вітер степовий,
Що всім у вікна радісно співає.

ПІСНЯ ПІСЕНЬ

Хіба не дивно зустрічати знов
Весну за двадцять літ перед сторіччям,
В твоїх обіймах гамувати кров,
Шептати тобі слова з пісень одвічних,
Що стали для людей як божеський закон
І все живуть, не в'януть в бурях світу;
Що в біблію вписав їх Соломон
В „Піснях Пісень” його про Суламіту!

Хіба не гріх окутатися в глум,
Замкнутися німою самотою,
Де в покуті засяде сірий сум
І буде все ходити за тобою!

Коли ж удвох — все сонце поміж нас
І навіть небо і вночі блакитне,
І піснею дзвенить крилатий час,
А у серцях весна і радість квітне.

Лірика

СЕСТРИ

„Мені належить пімста, і я чиню!”
Ніби Господь сказав...

Неправда!

То Звір із п'ятьми духу,
Отруйний чад з багна юрби...

Анна Кареніна іде на плаху...
Навіть немає ката... Іде одна, сама...
А гільотина — колеса паротягу.

Як Антуанета — у бездонній задумі...

Драбиняком Антуанету везли —
Знущанням тішилися, глумом...
Кричали юрби...

Вона мовчала.

Високо над юрбою чоло королеви.

Анна одна, сама іде під гільотину...
Антуанету ведуть... кладуть під ніж,
в корито шию лебедину...
Мадонни тіло лиш здрігнулось,
Як ніж сікнув...

І голова упала.

Юрба ж ревла, як на весіллі.

Нема нікого коло Анни...
Зім'ята й пошматована,
розкидана на релях...

Анна й Антуанета — дві далекі сестри,
Чистіші за Маргариту,
Яку архангели ніби взяли на небо...
Лежать у поросі через віки,
Посічені, безсилі...
Анна... Антуанета...

МАЙБУТНЄ

Пройдуть роки, а може і століття...
Багато діл людських покриє прах,
Та слово наше, як в граніти вкуте,
Все буде жить в відроджених літах.

Нехай воно в них буде лиш бреніти
Далеким відгомоном наших днів,
Та наших правнуків онуки й діти
Черпатимуть надхнення з наших слів.

МИНУЛЕ

Поклавши голову в долоні,
Журитись, плакати дарма —
Сідлайте Думи — бистрі коні,
Щоб втрачене догнать, спіймать.

Або летіть в нові дороги,
До непрорубаних шляхів:
Багато в світі перелогів
І зачарованих лісів.

Там ще виспівують жар-птиці
І чудодійний цвіт в огнях, —
Знайдеться те, що і не сниться
У заворожених скарбах.

Лиш коні осідлять віхристі
Своїх думок у всі краї,
Летіти в далі променисті
І в синіх мороках гаї.

ЩАСТЯ

Ніхто не знає Завтра — лише Вчора;
Не відгадають карти ні кришталі,
Бо дні, як хвилі в безконечнім морі,
Несуть невідомі ще втіхи й жалі.

Хвалімо Ранок той, що до причастя
Святих дарів із Сонячної Чаші
Ще збудить нас...

Життя найбільше Щастя!

Лише Сьогодні наше.

ОСТАННІЙ ЛИСТ

Коханий давній лист... Вже призабута
Солодка рання і ласкава осінь...
Останній лист, в слова терпкі закутий,
Як сирота в моїх архівних стосах.

Тебе немає вже... Азійські очі —
Деся спадщина половців і хозарів —
Не ваблять більше полум'ям півночі,
Ні брів спокусливим принади чаром.

Останній лист... Уста твої коралі,
Ласкаві й ніжні, як медунка рання...
А у листі глибокі рани-жалі —
Мала надія, як і лист — остання.

З далеких часу верств встає твій образ,
Ніби докір: „Чом не сказав я Слова?“
Через моря не усміхнувся ще раз,
Не приголубив хоч би в думці знова?

Хоч пожалів би... Пізно... Все минуло.
Щасливий був би, коли й ти забула.

НА ВЕЛИКДЕНЬ

В четвертій ранку у моїй діброві
Співають робіни, як солов'ї...
Прийшла Весна... Іще одна обнова
Людських сердець і творчих сил землі.

Яка то радість — жить! Вдихати ранки,
Стрічати сонце в ранніх туманах,
Солодкий вітер, як уста коханки,
І слухати пісні і щебет птах!

Та скільки друзів вже не чують співу,
Та скільки марно страчено життя
В турботах суєти, даремних гнівах,
У днях потоптаних, прожитих без пуття!

Лишень хрести на цвинтарах, каміння;
З нецирих слів хвала чи жаль на них...
Вже вас не воскресить святе куріння,
Нічим не викупиться смерти гріх.

Бо дар життя — найвищий дар людині,
Господня ласка щедрости з небес...
Тож за Життя хвалебний гимн Святині,
Величний спів: „Христос Воскрес!”

НАША ВЕСНА

Не май, а червень — в нас весна,
Як яблуня моя рожева,
Запашна, квітами рясна,
Зійде в саду, як королева.

В маю ще падав часом сніг,
І плакав хтось там на морози;
Тоді ще він ганьбити міг
Мою Канаду...

Та от грози
Пробігли небом — Благовіст на Весну!

Тепліє сніг... Гусей ключі,
Як чумаки в степах небесних
Скриплять возами, уночі
Перекликаються у хмарах.
Злітають робіни з вітрів...
І раді горобців отари
Вітають птах мандрівників.

Мене ж, уздрівши на подвір'ї,
Лукають робіни привіт,
Як справді щирі друзі в пір'ї,
Сусіди з проминулих літ.

Не даром я не був педантом —
Не шкріб трави так, як усі:
Беріг притулок імігрантам,
Коли прибудуть на весні.

Зимою ж там шукали страви
Чубаті наші снігурі;
Для них встеляють землю трави
В осінній слякітній порі.

І от вже робіни, як вдома,
Скупавшись з порошу доріг,
Гніздяться в яворі старому,
Де ще лежав недавно сніг.

Весна прийшла. Береза біла
Уже в сережках, клен і в'яз,
І б'єрести завагітніли
Зачатим листом; вся земля

Наповнилась диханням Божим:
Забилася зелена кров
В цвітах і травах; теплі грóзи
(Не страх Господній, а любов)

Вливають сили... Все радіє —
Цвіте, співає і росте —
Життя насіння золоте
Ласкаве сонце щедро сіє.

І пізнання добра і зла
(Посаджене в Едемі древо)
В саду у мене розцвіла
Ізнову яблуня рожева.

Плода не вкуси́мо, лиш́ цвіт —
Благословення́ Бо́же й Запові́т —
Торкнемо́ся устами́...
Господня́ ласка́ з нами!

КАЗАНОВА

Коли зостарі́всь Казанова́ —
Вже сі́мдесять він мав ро́ків,
З'явилос́я вночі́ до нього́
Дівча́, як мрія́ юних днів.

„Дитино́, — він сказа́в до неї́, —
Спізна́лась ти на сорок лі́т
І жаль мені́ краси́ твоєї́...
В моє́му серці́ сні́г і лі́д”.

Дівча́: „Твоя́ правди́ва мо́ва,
Та все ж ти́ — Казанова́”.

ЗЕМЛЯ ВОЛИНСЬКА

На торжищах в Версалі гендлярі
Тебе, як бранку, продали на клини, —
Країну Слави, Землю королів,
Оспівану поетами й святими.

Бо ласку мав в Версалі хитрий Лях,
Хоч він платив фальшивими грошами...
Свята Почаївська Мадонна у сльозах
Тебе втішала Божими словами.

Й не довго Лях глумився на тобі,
Святі церкви сквернив хули рукою,
Бо край прийшов твоїй журбі —
На ката більший кат пішов війною.

І Лях упав, повержений у прах.
Упаде й другий ворог і не встане.
Гряде вже час: У radoцax-піснях
Земля Волинська вільною знов стане!

НОВИЙ РІК

Вже кажуть Новий Рік ступає по дахах,
А він — дідусь старий і хитрий:
Розвісив бороду по сивих деревах
І кашляє у вікна вітром;

У хмарних вітряках на жорнах меле сніг,
У кузнях з криг кує морози,
Вітрами-хугами згрібає переліг
Старих снігів в грузькі покоси.

Кажу йому: „Старий, іди від нас! Иди!”
А він регочеться над вухом:
Ще трохи подожди!
Нап'юсь весняної дощевої води,
Огріюся весняним духом
І вернуся русявим, молодим!

ПАМ'ЯТІ ДЖ. Ф. КЕННЕДІ

На цвинтарі, що зветься Арлінгтон,
Над гробом Кеннеді, зрошеним кров'ю,
Невгасним полум'ям горить вогонь,
Запалений безмежною любов'ю;
Любов'ю Жінки — чистою, як сніг,
Гарячою, як сонце на zenіті...
Ще знать сліди в траві від сліз і ніг
Володарів, вибранців всього світу.
Ще плач труби — останній клич — тремтить,
Тужливий клич героям, впалим в бою;
Ще чути в хвилях вітру стук копит
Коня, що йде самотно за труною.

І буде чути ся цей гомін кризь віки,
Через нові прийдешні покоління...
Вже Линколна Дух віщий з-за ріки
Приймає Кеннеді в свої проміння.
І вже не він за плугом буде йти,
Орати світ і сіяти Свободу —
Спрямуються вже інші до мети,
Яку позначив він усім народам.

Та хто це в пізній час, як цвинтар спить,
Опівночі підходить до гробниці?
Кругом нікого, лиш вогонь горить
Серед гілля смереки і ялиці...
Вона, що перстень свій дала Йому,
Зняла з руки, поклала в домовину,
Як серця символ, як себе саму...
Прийшла одна на цвинтар в цю годину.
Принесла квіти — мертвому живі,
Пахучий дар йому свого кохання;
Для неї Він не вмер, Він був і є її,
Душа її з ним в ніжному єднанні.

На цвинтарі, що зветься Арлінгтон,
На цвинтарі увінчаних героїв,
Над гробом Кеннеді горить вогонь —
Палає Серце мужности й любови.

БУДУЧНІСТЬ

Як згине світ — своїх досягнень раб,
Загине все: компютери й ракети,
Науки відкриття і книгозбірень скарб
І зникне з ними й пам'ять про поетів.

На згарищах культур, надбань століть,
Блукатимуть незгинулі істоти:
В пустелях бедуїн, у джунглях людод, —
Відпадки змерлих націй, готентоти.

І з них, на струвнім землі ґрунті,
Почне рости новий наплід людини,
Шукатиме в п'їтьмі і слїпоті
Віки за тим, що згублено в загині.

Колиж, як Юр, піде у смертний бїй
Приспана Мудрість, збуджена громами,
Заїлість людська — всезажерний змїй —
Впаде посічений її мечами.

І світ не згине: збудяться уми,
На плідний путь підуть плуги й **ракети**,
І будуть жити в шані між людьми
Фїлософи, учені і поети.

Тоді і мїй поета віщїй труд
Роки і війни не зітруть.

ПРОЩАННЯ

(Елегія)

Маленький друже мій! Мовчазний друже!
Товаришу моїх самотних літ!
В моїх руках лежиш на все байдужий,
Як скошений дорогоцінний цвіт.

Кладу тебе любовно біля себе
І гладжу шовк твій, як було весь час;
Слова ласкаві говорю до тебе,
Ніби у сні, як це було не раз.

Бо часто снилося перед світанком:
Шукав тебе я в схрещеннях доріг,
Та завжди ти мені з'являлась ранком
Новою радістю на мій — і твій — поріг.

Та ні! Не сон тепер — ти бездиханна,
Не буде більше ранків вороття:
В моїх руках лежиш тепер коханна,
Ніби жива, в тобі ж нема життя.

І в землю ти відходиш між квітками
В моїм саду, в зелених трав шовках;
І буде нерозлучність все між нами,
І буде спочивать в саду моїм твій прах.

У тіні яблуні, оспіваної мною
У наших радощах минулих літ,
Щоб кожною, на всі часи, весною
Тебе вкривав її рожевий цвіт.

ЖАЛЬ

Не кинув я тебе в обличчі смерти,
Коли не зміг спасти твого життя;
Зо мною ти, як сум і жаль нестерпний,
Який не знає слова „забуття”.

Бо будеш ти в моєму серці завжди,
Як спомин-біль про ті щасливі дні,
Коли були ми горді і відважні
У замку нашому — самі, одні.

Коли на світ дивились ми побідно
В союзі дружби, понад вся і всіх,
І наші дні безжурні і свободні
Сповняла завжди радість, жарт і сміх.

Тепер панує сірий сум і тиша,
Ніби цей замок наш — мури руїн.
Процальний лист дощами осінь пише...
І я — один.

СПОМИН

На возі кулемет (не зовсім певний),
На плечах рушниці... Ідем пішком.
Вертаємось у Київ, город древній,
Престольний град житомирським шляхом.

А побіч нас — полями і лісами
Ідуть „вони” — у відступ вже ідуть;
Толочать сніг підбитими ногами,
На північ — на Москву тримають путь.

Ми думали: не вернуться ніколи
На наші села, городі й поля,
І буде зеленіти наше поле,
І цвітом радості розквітнеться земля.

Вернулися... як хижес вороння,
Ніби Господь на страту нас прирік,
На наші села мирні і беззбройні
На другий, чорний і кривавий рік.

ЗАРИСИ

Небо плаче гіркими сльозами
За Весною й Літом золотим,
Що пішли далекими стежками
За минулим — туманним, чужим.

* * *

Пливуть по небі кораблі.
Біліють їх вітрила
Над сизим маревом землі,
Як херувимів крила.

* * *

Хлопчина в літньому саду у Петербурзі
Змальовував чужих богів,
А думи в невимовній тузі
Орлом летіли до степів,
Де на могилах ворон криче
Про давню славу, на кістках козачих.

* * *

Треба прожить багато літ
І перейти доріг багато,
Щоб дух життя відчуту й зрозуміть,
Себе самого щоб пізнати.

* * *

Місяць оре простори
Золотими плугами,
Повітря душа прозора
Капле на трави сльозами.
За днем минулим, вчорашнім,
Що не вернувся на ложе
Ранком росяним, запашним,
Як розцвіталися рожі.

Портрети

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Пророк сказав би: „В тихий край Волині —
У пасіки, у вишні і хмелі
Упаде з неба зірка України
І злине в світ — у всі краї землі;

Небесним сяйвом блисне понад Київ,
Сягне до Нілу, сфінксів і пісків,
У глиб віків проміння гостре кине,
На древній Ур, до Трої чорних днів;

В печери римські, в вік тяжкий Неронів;
Зруйнований освітить 'Русалим,
І вернеться у рідні землі знову
Гарячим сонцем, золотим живим.

Розсиплеться воно у проміннях піснями
У всі хати, у всі сади й лани;
Будити буде приспаних віками,
В серця вливати творчий дух Весни”.

Чи був пророк — ніхто сказати не зможе,
Але прийшла з Волині зірка Божа.

ГАННІ ЧЕРІНЬ

Ти як квітка з прадідного поля,
Соловейко з соняшних садів;
В твоїй мові шелестять тополі
І каштани з київських шляхів.

В твоїй мові намистом-сльозами
Чорнозему свідчиться любов,
І стікає краплями-огнями
На намисто-сльози його кров.

Ти, як чайка наша білокрила,
Символ жалю рідної землі,
Та Земля тебе благословила:
Маєш серце і крила орлів.

МАРУСІ БЕК

Богдан... Мазепа... і Тарас...
Вклонилась ти їх пам'яті безсмертній
І свідчиш світові: „їх дух не вгас!
Руці ворожій їх імен не стерти!”

В мовчанні чорному, в журбі сердець
Прозріла ти непобідиму силу;
В безмежній тузі зріючий кінець
Творцям неволі — власну їх могилу.

Як не сини — онуки підростуть,
Мовчать не будуть — громом заговорять;
З невірних рук кайдани упадуть,
І дзвони радості по всій землі задзвонять.

І буде кара на ворожий стан
За злочини страшні, за всі провини,
І будуть згадані й твої слова,
Заморської дитини України.

Що в час страждань її, як світ оглух,
Не чув плачу і не зважав на муки, —
Серед недбал, байдужних, легкодуш,
Крізь океан ти простягла її руки!

ОЛЕКСАНДРІ ЧЕРНЕНКО

Пригадую сади й ліси грабові,
Де Гонти дух палає у степах,
Дзвіниці Уманю і сливові діброви
Старої Дзенгелівки по ярах —
Кооперації гніздо, утвір Черненка,
Апостола селянських гараздів.
Ще і тепер лице його стареньке
В моїх очах, в гурті його синів.

Проїшли роки... Як страшний суд, руїна
Змела надбання наших плідних літ,
В огнях й сльозах прощала Україна
Своїх дітей, що йшли в далекий світ.
Не стало Олександра — зліг в могилу,
Бже й пам'ять покривало забуття...
І от, на чужині, в Канаді милій
З'явився ніжний цвіт його життя —
Поет бентежний, як була Касандра —
Черненко Олександра.

БЕТГОВЕН

Він — дар Одвічності. Незрима Сила,
Що звикли ми казати — Божий Дух,
Взяла його в свої надземні крила,
В гармоній космосу невпинний рух.

Не чули смертні, як дзвенів громами
Йому весь світ — моря, ліси, зірки,
Людські серця утіхами й сльозами,
Екстази радощів і біль гіркий.

Серед людей він був, але не з ними —
Для них з дарами Духу післанець;
Не дано бачить смертними очима
Над генієм безсмертності вінець.

Сама любов, як ангол білокрилий,
Прийшла йому, ніби у мрійних снах,
Аби душа його у музиці розкрилась
Акордами нечутими в віках.

Він зпламенів та людям дав навіки
Симфонії нетлінної краси,
І ллються музики небесні ріки
У всі краї землі, крізь всі часи.

ЯРУ СЛАВУТИЧОВІ
(В день народження)

То був рік війн, хаосу й революцій,
Рік вісімнадцятий... У Києві Бйхгорн
І зайшло бите панство у розпуці
Саждали гетьмана на хилий трон.
Верталися розірвані вже пута
На вільні села наші й хуторі:
Завойовник і ворог в пімсті лютой
На них погнались тічками звірів.
А ми — народу вибранці, вітїї,
Йому понесли слово Єремії.

На схрещах залізниць, в огні конфронтів
На Запоріжській стоптаній землі,
На епідемії сліпому фронті
Я зліг і сам в селянськїм шпиталі.
На сінниках на глинянім помості
Лежали діти (покотом на них),
Як у горсточках конопельна плоскінь
Із ґрунту вирвана... І я між них.
Єдина лікарка, як ангол білий,
Тримала нас на грані в небуття
(І я ношу її обличчя миле
В моєму серці до кінця життя).

У тім селі, Апостоловим звалось,
Я міг знайти останній свій поріг,
А вже в той час на зміну підросло
Мале дитя в узлі моїх доріг.
Господь благий до долі України —
Послав Він їй поета сина.

Думи

ДЛЯ СЕБЕ САМОГО

Заспів

*Безсмертна Музо! У цей день,
Коли відзначую своїх я сім-і-сім,
Прилинь у сад моїх пісень,
Овій мене крилом своїм!
Згадаємо, що діялось колись,
Від тих часів, коли я народивсь.*

2. IX. 63

I

О рідний степ і чагарі, і ліс —
Шляху татарського колись доквілля...
Той Чорний шлях вже тирсою заріс,
Зосталося лише татарське зілля
У затоках козацької ріки,
Де комиші про давні дні співають.
Отам мої дитячі роки
І досі ще між травами блукають.

II

У Києві хрестився я малий,
Де Володимир всіх хрестив Великий,
І де й тепер Господній Дух Святий
Вітає над Дніпром голуболикий.

Його надхнення чув я з ранніх літ,
Хоч розум мій ще був *tabula rasa*,
Та серцем відчував неправду й гніт
Над рідним краєм я вже з того часу.

Тож гніву дух зростав усе в мені,
Колиж пізнав Його пророче Слово,
Служити їм, „рабам отим німим”,
Я посвятив навсе себе самого.

Це був мій шлях з весенніх юних днів,
Коли ще серце млосьно розцвітало,
Коли життя було — чарівний спів,
І всіх людей любити так бажалось.

Не осуджу моїх юнацьких діл,
З пройдених довгих літ благословляю:
Вони дали свій добрий думки плід
Далекому тепер моєму краю.

III

З такими, як і сам, у гущі сіл
Ми йшли на тайну проповідь Свободи,
Малі апостоли нових часів,
Таємні вчителі свого народу.

Ми вірили у свій пророчий дух,
Вбачали ми духовими очами
Великий і святий повстання рух,
Побідний бій народу з ворогами.

Але пригадую, в селі одним,
Коли на сходини таємні ми зібрались,
Подобались слова мої усім,
Бо слухали мене всі і мовчали.

Та дід старий, що панцину ще знав,
Стояв журливо, спершись на ковіньку...
„Вона знов прийде, — гірко він сказав, —
Не дуже вихваляйся, батьків синку!”

Він білий був увесь, як той святий,
Що всю ікону криє бородою...
А я подумав: „Бідний мій старий!
Зневірений колишньою бідою.

Не вернеться ж ніколи панства гніт,
Приходить час братерства і свободи...
Збудуємо новий трудящих світ,
Людей свободних і народів!”

IV

А люди слухали і вірили мені,
Бо так бажали добрі наші люди...
Та десять літ лише — і чорні дні
Прийшли і впали їм на груди.

І певно, гонені із рідних хат,
Грабовані ущерть „товаришами”,
В сльозах кривавих, в зойкові проклять,
Згадали й нас недобрими словами.

Простіть, загинулі у тундрах і льохах,
Або з гнобителем в нерівнім бої!
Простіть ви нас в невинности гріхах,
Великомученики і герої!

За вас, що вже нема вам вороття,
Й за тих, що є і що прийдуть на зміну,
Я віддаю свій дар, моє життя
За вас — за суццю і будучу Україну!

V

Багато вийшло з рідної землі
В незнаний світ, на невідому долю,
Коли потонув світ в кривавій млі
І сонце згасло нам на полі бою.

Тут, зражені, хулу несли не раз,
Як ті колись на вавилонських ріках,
На себе, на народ: „Створив Бог нас
Народом гіршим других, недоріком!”

І я грішив (хоч у думках своїх)
І задрив тим народам, що буяли,
Та був коротким мій невольний гріх:
Колиб так їм, вони би перші впали.

Проходючи світи, я в серці ніс
Мій рідний край, що не здавався без бою,
Що встав із мертвих, як Христос колись,
І породив незрівняних героїв.

Я бачив розпад в прах і забуття
Прославлених владик-імперій сили,
Срамітні відступи без опертя
Блискучих армій — тих, що ми хвалили.

І я сказав: „Немає рівних нам!
Ти славна, ти хоробра, Україно!
Не поклонюся я чужим богам!
Велика честь твоїм родитись сином!”

VI

І я сказав: „Від суду не втече
За злочин свій, безчесною провину,
Хто легкодушний людям прорече,
Як Ноїв син, хулу на Україну.

Хто свій народ принижить і зганьбить,
На сміх підніме кров його і муки,
З його неволі зважиться хто кпить
І цілуватиме чужії руки!”

Народе мій! То світ отой, що звав
Себе захистником усіх народів,
Пустив звірів на тебе, нацькував,
На ярмарку продав твою свободу.

І доки світ, я прокурор його,
Перед судом судів стояти буду,
Доки не згине звір, доки життя мого,
І вимагати праведного суду.

І вірю я, що все моє життя —
Не жарт один, не вигранка природи,
Що здвигнула мене із небуття:
Незримий перст життя моє проводив.

Бо стільки раз ставав я на поріг
У царство тіней у боях, повстаннях,
Та дивним дивом все я переміг
І йшов все далі й далі у змаганнях.

І певний я — звершить дано мені
Мій легкий труд для тебе, Україно:
Пройти світами з іменем твоїм,
Бо не дано тобі Одвічністю загинуть.

Тобі в день Волі славу віддадуть,
І буде в тому й мій убогий труд.

2. X. 63

VII

Але життя є Радість, повна чар,
Не тільки боротьба, бої, змагання,
Не „піг чола”, не засуд на страждання,
А Вічності людині дивний дар.

І я прийняв той дар, і уділ свій
Не закопав і не згубив в скитанні —
Серед цвітучих нив, неначе серед мрій,
Я йшов в екстазі втіхи і кохання.

Бо у житті, у змінливій черзі,
Воно незмінно зроджувалось знову —
Надхнення чари на новій стезі,
Утілені в уста жіночі й брови.

І навіть в день моїх біблійних літ
Одвічності закон благословляю:
Мій юний дух не перестав горіть —
Я радуюсь, сміюся і кохаю.

Я знаю: зморені життям серця
Зустрінуть ці слова мої, як кпини —
Але не глум тернового вінця,
У радості даровано людині.

Чарівний симбіоз — „вона” і „він”
Утілено в Одвічному Законі,
Даровано непереможний гін
Звершить його у двоєдинім лоні.

І вбогий той, хто цвіт свого буття
Окутує у буднів павутину
І райський дар короткого життя
Закопує в дочасну домовину.

VIII

Я переплив, як кажуть, сім морів
І не жалів ані трудів, ні часу;
Оглянув і пізнав з усіх кінців
Всю Землю — дорогу планету нашу.

Дививсь зачуденно в небесний путь,
В плеяди зір, галакси і небули,
Хотів я розумом пізнати, збагнуть,
Чого ніколи люди не збагнули.

Я поринав в безодню людських душ,
Шукав за тайною всіх тайн у світі,
І я знайшов у людських душах ключ:
Одвігності моральні заповіти.

У кожному серці я знаходив їх,
В народних зривах, бунтах і повстаннях,
В шуканні Правди, у словах палких
Вождів надхненних... і в гірких риданнях.

І я пізнав той Вічний Творчий Дух,
Незбагнену Одвічність над світами,
Що здвигнула всесвіту дивний рух,
Створила нас і володіє нами.

Та дарма я свій Символ відкривав,
Свій Символ друзям і недрузям —
Туман недодумів їх розум закривав:
Були вони до тайни тайн байдужі.

Творили схеми, відзначали гін
Природних сил і людських генерацій,
В рекорди брали рух, комплекси змін,
Недобачаючи одвічних рацій.

Та щоб заповнити свій підсвідомий враз
Глибокої в їх душах порожнечі,
Вони сповняли обрядовий транс,
Як роботи — без думки й не до речі.

Хай вибачать! Мої слова — не глум,
А довгих років кодексів дигести,
І висліди моїх осінніх дум
Не умалять їх гідности і чести.

8. X. 63

IX

Не знаю, скільки ще зосталось літ
Стрічати сонце, слухать шум діброви,
В надхненні духом вічності горіть
І цілувать уста й шовкові брови.

Не знаю, скільки літ мені дано,
Щоб молодість з біблійних літ одежі,
Як радості іскристес вино,
Минала, сміючись, пороги й межі.

Але за все — за радість і за сум,
За всі перейдені мої дороги,
За все, що пізнавало серце й ум,
За несполуки, страти й перемоги

І за спокій вечірній в тихій хаті
Безмірно вдячний я Одвічній Благодаті!

9. X. 63

X

І от тепер на хуторі в долині,
На березі Червоної ріки,
Я сюзерен в моїй малій твердині;
Мої васали — квіти і пташки.

І чербер грізний, як полки у латах,
Мій пес, твердиню пильно стереже,
Бартус всі стежки, й гостей крилатих
Від нападів хижацьких береже.

І я безпечний... Прапор повіває
Над замком (листя березовий шумить),
А на даху радар у всі кінці шугає,
Депешами неупинно гомонить.

Яке то щастя бути сюзереном
В безпечнім замкові серед дібров,
Сидіти в зелені рясній під кленом,
Писати станси про любов!

10. X. 63

МІЙ ДЕНЬ

Був день Воздвиження Хреста
І в Києві дзвонили дзвони...
Стояла осінь золота
І сяли гори, як амвони,
В парчі черленій над Дніпром...

Тоді і я прийшов на свято,
Під рідних гір святий псалом,
Малим невинним немовлятком.

Казали гори:

Константин
З землі підняв Господнє Слово,
З припалих порохом руїн —
І хрест і заповідь Христову.

І був я хрещений; в піснях
Хрестився Духом і Водюю
На мій благословенний шлях
І чин — Одвічності рукою.

З надхненим серцем жив я, ріс,
Вслухався в гір і дзвонів мову —
Моїй Україні приніс
І свій я дар — співуче слово.

Далеко Київ і Дніпро,
На всіх шляхах стоять застави,
Та вернеться моє добро
На гори київські в день Слави.

28 ВЕРЕСНЯ 1961

Стрічав би ніч цю сам, один
Без радощів (хоча й без жалю),
Та ти прийшла, й гіркий полин
Нектаром став на дні кришталю.

Лише нас двоє — я і ти
На літ моїх зворотній грані,
Щоб зміг її я перейти
І взяти шлях в віки останній.

Мовчазна ніч... Лиш я і ти
Та радість наша разом з нами.
Мій шлях в невідомі світи
Розцвівся, всипався квітками.

БАГАТО ЛІТ МИНЕ

Мене не буде... Багато літ мине,
Земля не згине, рід не переведеться,
Лиш почорніє трохи вся вселенна,
І в Україні
Смугляві правнуки від правнуків минулих
Будуть співати пісні над Дніпром
В нових словах з старої мови,
Багатої, як рід наш і підсоння,
А ми до них в старих словах,
Від наших днів далеких, проминулих,
Беззвучно говорити будем
Із наших книг —
Їх спадщини скарбів.

ЖНИВА

На склоні літ не тільки срібний вус
І борода у мудреців суворих,
Але і крила, що їх дух несуть
В незбагнені для юности простори.

Велика радість не стрічати меж,
Не битися в замикані ще двері,
Летіти вільно до далеких веж
В осяянім космічному етері;

Крізь людські душі, радощі й жалі,
Крізь дні минулі, суцї й нерожденні,
Нїби плисти на дивнім кораблі
В моря-світи, тасмністю надхненні.

На склоні літ не жаль минулих днів:
Минуле наше — радощі пізнання;
Для Осени ми сієм на -Весні
І пізню Радість родить Радість рання.

ІМПЕРІЯ ДУХУ

Ніхто не вгадає, де пройшли дороги
Дїл моїх сердечних, окрилених дум,
Болючі утрати, бої, перемоги,
Радощів блаженство і печалі сум.

Ніхто не розкриє імен незабутних,
Списаних у серці, у причастя час;
В тайний скарб навіки від ока закутих,
Чаром чудодійним, що з'єднував нас.

То Духу могої імперія грізна,
Замки неприступні дїл моїх і дум,
Де вільно панує душа моя ніжна
І суд справедливий чинить свято ум.

Як Всесвіт над нами в просторах незмірних,
У русі невинним вічного буття,
Так Дух мій буяє в висотах надгірних,
В долах і глибинах часу і життя.

Бо дух у людині — усесвіт величний,
Дивний і прекрасний в безмежності чар,
Незбагнених нами добрих Сил Одвічних
Щедрий і безцінний з народження дар.

ВЕЛИКОДНЄ

Ніхто не гнав Адама й Єви з раю,
Не проклинав за Єву людський рід,
І за любов її гріха немає,
Бо мусіла вкусити райський плід.

Старі князьки створили Саваофа —
Людей лякати мстивим божеством,
Ніби що й сина вишле на Голгофу
За Євин гріх, який не був гріхом.

І ми щороку служимо Христові,
Що нас звільнив ніби від кар отця,
Недоброго старого Іегови,
За ціну хрестних мук, тернового вінця.

За що ж щороку проклинаєм Юду
І дорікаємо Пилатові й катам,
Коли ж сам Саваоф казав — не люди —
(Так учить догма) розп'ять Христа?

Не викупом, а вчителем любови
Прийшов Христос, надхнений для добра;
Він з людських душ зірвав полуд окуви,
Прогнав міняйлів з Божого двора.

Він смерть прийняв не з Божого Завіту,
А від юрби розлючених сліпців,
Гонимих батою ненависти і гніту
Злочинних і лихих провідників.

Та Слово Боже, мовлене устами
Христа-Месії,новило світ:
Вітає Божий Дух його між нами —
Любови, Доброти і Правди заповіт.

І ми святкуємо цей День Посвяти
І мук за світло наших людських душ.
Згадаємо ж усіх, хто був розп'ятий
За слово Правди, як і сам Ісус.

Згадаємо рукою ката стятих,
Замучених до смерти, як і Він,
Братів і сестер, з рідних хат узятих
За їхню правду, за любови чин.

Нехай же буде наш Великдень справді
Великим Святом-спомином про всіх
Загублених і гонених за Правду,
За свій народ, за тих „рабів німих”.

ДО ПОЕТІВ І ПИСЬМЕННИКІВ В УКРАЇНІ СУЩИХ

Ми пишемо не так, як ви,
Брати і сестри в Україні,
Бо вам невільно розгнівить
„Первопрестольную святиню” —
Нового хана у кремлі;
Зіпхнуть його криваву руку
З уст вільних рідної землі —
Із думки, слова і науки.
Ви, як в гіпнозі, від змії,
Що стереже вас смертним ядом,
Не можете думки свої
Розкрити вільно перед гадом.

Я бачу вас: прекрасний цвіт
Талантів молодих, яскравих,
Що прогреміли б на весь світ
В тріумфі величі і слави,
Що напоїли б спраглий край
Водою чистого надхнення
І там, де розпач і відчай,

Лунали б пісні воскресення.
А ви під гнітом туманів,
У власті виродків зп'янілих,
И на ваших творах обіднілих
Тавро проклятеє рабів.

Яка ж то радість — творча воля!
Безмежність мислення шляхів,
В'язать в пісні утіхи й болі,
У слів вогонь крилатий гнів!
З глаголом правди йти між люди,
В міста шумливі й городи
І знати, що ніхто не буде
Тебе питати: хто? куди?
Ніхто не влізе в хату, в душу,
В твій храм з брудними чобітьми;
Не скаже з глуфом, що я мушу
Хвалити проклятих людьми;
Брехнею славить морди й ріла,
А Божий дар — свій творчий спів
Змінити на чадні кадила
Кастрованих в Москві жерців.

Тяжкі, тяжкі неволі ярма!
І чорні дні, як дні чуми,
Та дух живий не згине марно,
Його ми діти — ви і ми.

Бо прийде день і час покути,
Як він приходив і в віках,
І той, хто вас кує у пута,
Впаде, повалений у прах.
І з ним впадуть, як струп прокази,
Фальшиві оди і пісні,
І ви, очищені в огні,
З'єднастесь із нами разом!

В РОКОВИНИ ШТУЧНОГО ГОЛОДУ В УКРАЇНІ

Ні свист ракет, ні ваші космонати
Не змиють стигми з ваших чорних ймен,
Мільйонами на всі віки проклятих
Народовбивців, не людей — гієн!

Вже „вождь вождів” закопаний під муrom
На смітнику з пошаною для псів, —
Ріка життя брудним своїм намумом
Сховає й вас, його товаришів.

Але не вмере святая вічна пам'ять
Мільйонів жертв, засуджених на згин:
Сини, онуки й правнуки прославлять
Їх імена і їх посвяти чин.

На їх могилах, на слідах затертих
Збудує Україна дивний храм,
Невидимий — величний і безсмертний
На славу їм, на пам'ять всім вікам.

ПАНТЕОН

(“Poets of Ukraine”)

Так сталося, і я у Пантеоні
Поетів України всіх часів,
Від Бояна в ясній віків короні
До нас, до наших апокаліпсних днів.

Стоїть Сковорода, як на розпутті:
Душа його розділена Дніпром —
Боянові пісні були забуті,
Захмарені Давидовим псалмом.

Та от на скелі у гримких порогів
Тарас — Пророк Великий всіх часів,
І напівколом тісно кругом нього
Нових плеяда учнів — кобзарів.

Куліш окремо, згублений в ідеях —
Святий чи грішний гайдамацький руж?...
Сидить Франко, описує Мойсея,
В рибальських сітях свій гамує дух.

А серед них, як ніжня тополя,
Що в небі-ген верхів'ями шумить
І дивиться в далекий обшар поля,
Надхненна Леся мрійливо стоїть.

Тут близько й Олесь — світло новочасних,
Великих днів погаслий метеор,
І Вороний, Черкасенко, Чернявський
І Кримський — наш Фердусі і Тагор.

А от плеяда жертв Москви звірюки,
На вічний сором їй, її „вождям”;
За кров, за смерть, за невимовні муки
Прокляття їм передають вікам.

Чупринка, Хмара, Филипович, Зеров,
Загул, Семенко, Плужник, Шкуропій
І всі, що впали в руки людоджерів,
Мartiри України, праведні й святі.

І ті, що вийшли з дому у чужину,
Як Данте Алігієри, в чорні дні,
Щоб зберегти Дух вільний України
В широкім світі, в дружній чужині.

Не мертвий монумент — безсмертне Слово,
Палаючий великих душ вогонь,
Нетлінна пісня літ і мільйонів —
Наш Пантеон.

ДО МОГО ДРУГОГО „Я”

Подивлюсь в люстро і ніяк
Не пізною себе самого:
Все вигляє старий дивак,
Подивиться, не скаже слова...
Тут я — там він, старий, чужий,
А в мене серце повне ярі.
Я, як той місяць молодий,
Що старість в юнь міняє в хмарі.
Кажу: „Сиди там мовчазний
І не ходи зо мною впарі!”

Не слухає, за мною йде.
„Так смійся, коли я сміюся!
Співай, як голос ще знайдеш,
Не бурмочи у сиві вуса!
Коли ж натрапиш ти під час
На поцілунки і обійми,
То залиши в самоті нас;
Позад дверей посидь спокійно!”

„Лише тоді, як перед сном
Я чепуритиму чуприну,
Прийдеш ти знов... І цим разом
Тебе мабуть я не покину.
Дивитись буду я в твій зір,
У зморшки уст, у сіль обличчя...
Не даром ходить поговір,
Що ти вже близько до сторіччя.”

То правда! Вже багато літ
Пройшов з тобою я щасливо.
Ми обійшли вже цілий світ
І дружними були надиво.
Ти — ніби кінь, я Дон-Кіхот...
Може я й бився з вітряками,
Але у вирі всіх пригод
Були ми все товаришами.
І от ти сивий і старий,
Тебе ж я мушу шанувати,
Бо був же ти і молодий,
Любив дівчат — тебе дівчата.
Тоді були ми, як один;
Дивився в люстро: „Я, тай годі!”
Я Дух, ти син земних низин;
Злилися ми в одній природі.
Та прийде перед нас поріг,
Не зможемо переступити:
Безсилий ти зіб'єшся з ніг,
А я, як Дух, ще буду жити.
Я буду жити у словах,
Що я сказав з тобою разом,
Як Дон-Кіхот навек в книжках
Усе з конем і Санчо-Панчом.

SAPIENS HOMO

В пісках пустель, в каміннях фараонів
Поховані здобутки вгаслих літ...
Чого метушися, sapiens homo,
В зусиллях марних підкорити світ!

Давно зітліли кості Олександра
І Чингізхан, і Цезар — ветхий прах.
І все ж не стримає нова Касандра
Нових безумців у нових літах.

А світ летить в простори безконечні —
Не спиниш ти ні на секунду лет,
Закручений в шляху небеснім „Млечнім”,
Летиш ти з ним без крил і без ракет.

Закон тобі Хроносу не під-силу;
Не тішся „відкриттям” — ніби часу нема,
Бо зляже кожний у свій час в могилу
Безсмертя елексиру ждять дарма.

Лавровії вінці, хрести на грудях,
А ні моря людської крові й сліз
Побідника не захистять від суду,
Нещадного, як гільйотини ніж.

Від суду часу. Він, і ним побитий
(Пробачте вислів мій не колоритний)
Обернуться в грудки земного броду.

Сказав один поет: „Але даремно
Метушиться невпинно чоловік...
Усе життя іде йому буденно,
Краси його не бачить весь свій вік.”

А от у мене в підвіконні квітка;
В красі і щасті розцвілась вона.
Купає в сонці діти свої — віти,
Блакитний цвіт — веселий, як весна.

І кожний цвіт оздоблений в прикраси,
В рисунки дивні, витвори мистця.
Мала дитина сонця, ґрунту, часу —
Прекрасний символ радості життя.

Великий Хтось вдихнув чарівну душу
У зёрня, щоб зросла й цвіла вона...
Великий Хтось — незнаний, вічно-сущий, —
Для нас? Для неї? Для мого вікна?

І вся земля цвіте, моря співають, ріки
Для нас — на час, для поколінь — навіки.

В пісках пустель, в каміннях фараонів
Поховані труди старих віків...
Чого мегушися, sapiens homo?
Щоб погребти й себе в горби пісків?!

ГОСТІ З УКРАЇНИ

Приїхали... Це гості з України —
Її сини і дочки — новий рід.
Відкрились двері, мов із домовини,
До нас — в широкий вільний світ.

Ще не всім, лише своїм „ізбраним”,
Але відкрито перше вже вікно...
Простягнем руки першим їм, незнаним,
Хоч ждали їх ми, ждали вже давно.

На сорок літ були забиті брами
І спалено вогнем вчорашні дні,
Щоб виростав ментальними рабами
Новий поріст на стятім отчім пні.

Вже не прийдуть до нас мужі свободи,
Проводирі народу світлих днів;
Немає їх, мов не було їх зроду —
Новий татарин їх і пам'ять змів.

Стрічаєм цих, що вирости в неволі,
Що в душах їх руки чужої слід,
Що ще не чули у житті ніколи
Про рідний край правдивих вільних слів.

Що їх свідомість — це *tabula rasa*,
Хоч може й списана чужим письмом.
Потрібна їм братерська ласка наша,
Щоб відзискати втрачене з часом.

Лікує рани час, найтяжчі кривди
Вирівнює Одвічності рука,
І, хоч не зразу, неминуче прийде
Кінець неволі і кінець катам.

Багато їх вже поросло травою,
З ганьбою йдуть вони у небуття...
Їх імена свобідною рукою
Зітре нащадок з пам'яті життя.

І він відкриє всі дороги й брами,
Відчинить всі затвори і замки,
І буде говорити вільними устами
Ціла Україна — люди, школи і книжки.

ПОЕЗІЯ

Моя поезія — це Я,
Але не той, що бачать очі:
Ні, творчий Дух, Душа моя
У царстві слів співочих;
 У царстві візій, віщих снів,
 Надхнень містичній силі;
 В небеснім дарі в даль світів
 Летить на мрійних крилах.
Пірнать в минуле згаслих літ,
В віки забуті і приспані,
Чи в земний поринати світ —
В краї — і знані, і незнані.
 Проходити горінням душ,
 Сердець тривожними ланами,
 Крізь звабу віч, спокуси уст,
 І їх таємні храми.
Відпочивати на шовках
Зелених гір, чи у дібровах;
Ловити музику в вітрах,
Слова в'язати в спілі грона;
 Й не бути в самоті, самим,
 А все у грі життя і слова —
 Чи з другом милим, чи з чужим,
 Чи з тим, що був, чи ще й не жив,
 Крізь час і просторінь в розмовах.
Коли ж мій гнів збереться в грім
На суд з людьми-звірями,
Караю їх судом своїм —
Словами, як громами.

А вже, як вийду з царства мрій,
За межі їх, із хати —
Я socius — в ріці людській
Поета не пізнати.

НА ДРУГІМ СВІТІ

Щоночі,
Коли погасне світло, сон загасить очі,
Му покидаєм світ,
Той, що живем удень.
Ми вже у другому — непевному, як мій,
Де інша логіка і інший склад пісень.
Де інші землі, ріки і струмкі,
Ліси і трави, села й городі,
Події й люди не такі
І дивні дерева й сади.
Де ми говоримо до птахів і звірів,
Стрічаємо, так як живих, мерців —
Людей колишніх, що давно почили.
Коли ж прокинемось, чи вернемось в життя—
У земні будні,
Зникає все у небуття,
Лишень неясне щось, облудне
Тривожить нашу пам'ять:
„Снилось щось... Коли б затамить!
Коли б же пригадать!
Коли б же відгадать!”
Хоч часом трошечки відкриються таємні
Щось пригадається... Тоді [двері —
Весь сон стає пуста химера
Під мікроскопом білих днів.
Та як приходить *горна* ніч на землю,
Ми покидаємо ізнов свою постелю
І линемо до інших тих країв,
Куди не маємо у *білий* день ключів.

РЕКВІЄМ

Не воскресу тебе й мене не зможуть,
Коли впаду, як ти, у небуття;
Любов і жаль — ніщо не переможе
Коліс залізних поїзду життя.

Та знаємо, що ми жили не марно —
Взяли ми від життя його дари.
І дар новий приходить не надармо —
Сон вічної, безсмертної Пори.

Благословімо все добром прожите —
І біль любови, і втрати жаль,
Бо буде Вічний Хтось, не ми, судити
Нашу печаль.

In Memoriam

ТОДОСЬ ОСЬМАЧКА

Бентежний свідок прókлятих років,
Співець страшної чорної години,
Чий дух Господнім гнівом зпламенів
В плачі пекучім, в стогнах України.

Її розп'яття в серці хто поніс,
Її страждання, біль гіркий розпуки,
І сам розп'ятий на хресті повіс,
Щоб випити до дна всю чашу муки.

І хоч вмирав в терновому вінці,
Та впав твій хрест, повалений громами,
І ти устав і, з посохом в руці,
Поніс збентежену печаль світами.

Крилатий дух палав, горів огнем,
Не міг ніде знайти собі спокою:
Пекельних сил марá конем-змієм
І день, і ніч гонилась за тобою.

І ти згорів... Незрівняний співець,
Дарований від Бога Україні,
І замість лаврів — з терну твій вінець,
І спиш ти сном довічним на чужині.

Та прийде час, і плéмено катів,
Прокльонами покрите і ганьбою,
Впаде у прах, як впав їх „вождь-вождів”,
Закопаний у Кремлі під стіною.

І хоч замучені не встануть в тім часі,
На правди суд не прийдуть над катами,
Але Вкраїна в волі і красі
Під ясным сонцем радості постане.

Тоді повернешся і ти з чужого краю,
І Київ лаврами тебе ввінчає!

ПАМ'ЯТІ І. БАГРЯНОГО

Він перейшов в огні усі пороги,
Де звір значив: „Немає вороття!”
Де в смертний вузол всі вели дороги,
А смерть була мильша за життя.

Але не впав і не поляг в знемозі,
До крові ласим не скоривсь богам
І, вірою надхнений в перемозі,
Суддею над звірем з'явився сам.

Його немає — одійшов в безсмертя,
Але живим він буде у віках;
Рука ворожа не досягне стерти,
Що світові дала його рука.

І прийде час — у славі Україна
Прийме до лона оборонця - сина.

ПАМ'ЯТІ О. ІВАХА

Сучасний світ... У розкоші банальній,
Вульгарних танцях, в оргіях утіх
Похід справляє буйний погребальний
Свого минулого і славних діл своїх.
Поет не має місця...

В Храмі Духа
Вертун і блазень, капище бездар;
Від какофонії кретинів глухнуть вуха,
Каркаси без голів викінчує різьбар.
Було колись так в древнім Вавилоні,
В Содомі перед тим, як став потоп:
У оргіях, в розпустнім беззаконні
Губилось людство...

Не згубивсь пророк.
Він в серці ніс нетлінні заповіді,
Як післанець небес у гиблій світ,
Щоб ще нероджені невинні діти
Зросли колись у людства чистий цвіт.

І Ти, поете, не схибив з дороги
В метаннях юрб зберіг свій Божий дар,
Сердець і душ орючи перелогі,
Як Духом Вічності окрилений плугар.

І те, що Ти з'орав, засіяв Словом,
Дасть жниво вдячності Тобі й любови!

ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА ПОГОРЕЦЬКОГО

Були часи, як за Батия, люті —
У власть розбійних орд спадали городі;
На сніжних фронтах, зражені й забуті,
В боях вмирали лицарів ряди.

Нестатки зброї, голод і морози
І зрадний в спину ніж „великих сил”
Та тифу смертного страшні покоси —
Без сповіді, причастя і могил.

А він в пошарпаній старій шинелі,
В вагоні зимному на лінії боїв —
Редактор і друкар кував слова-шрапнелі,
Виковував орлиний дух бійців.

Прийшли часи — схилилися знамена
І в край чужий пливли вже кораблі,
Та не схилився дух його вогненний,
Любов до Рідної розп'ятої Землі.

І знову він — віщун побіди й волі
На лінії боїв — редактор і вітій;
Усе життя, як той плугатор в полі,
Орав серця і сів дух надій.

Нема його... Та клич його бойовий
Сурмою буде срібною дзвенить:
„Борітеся! Вперед ідіть пробоем!
Чола свого в зневір'ї не схилить!”

ВСТУПНЕ СЛОВО

до поеми „Мандрівник”

Поемі „Мандрівник” я надав форму травелога, але змістом вона не є лише травелог, себ-то опис подорожування світами.

*Змістом поема є галерею словесних образів зі світу у трьох вимірах: в минуле, сучасне і проєкцією в майбутнє; *sittta sitttagitt* з мого життєвого досвіду, з підсумків моєї історіософії, висловлені ритмічним словом.*

Це є пісня про людство. Вона не є всеохоплюючою, як міг би бути науковий трактат на подібну тему, наповнений деталями й джерельними доказами. І саме тому я надіюся, що вона не буде перетомлювати зитага.

М. М.

МАНДРІВНИК

Поема про людство

*„Музо! Розкажи про того удосвідченого
жужа, що довго по світі блукав, багатьох
народів і країв звичай бачив”.*

Гомер: “Одисея”

Заснів

Ще пах мені чебрець степів херсонських,
Шуміли ще кубанські комиші,
А вже чуже світило з неба сонце,
І сум, і радість чув я на душі.
Чого тужити? Вернемося знову
Звитяжними, з щитами у руках.
Шумітимуть очерети Дніпрові,
Шумітимуть знамена у степах.
Шумітимуть і пісні перемоги,
Гукатиме великий Лаври дзвін...
З далекої привеземо дороги,
З усього світу Києву поклін.

Крізь ворота Босфору

Нехай гостей стрічають мінарети,
Оспівані Елладські острови;
Камінні сфінкси і пісків намети,
Верблюдів рев і тужний крик мулли.
Пророка знам'я схилено в долину,
Нема султанів, лиш німі мури.
В Босфору горду, срібно-водну спину
Вп'ялись ягурів гострі якори.
Нема в гаремах танців і зідхання,
В шантанах на Пері і ляск, і спів,
Внизу, в Галаті, йде базар кохання —
Живий обмінний крам з усіх країв.

Ще гримас британський лев усюди,
Вулкани бур дримають по війні;
Здається бур ніколи і не буде...
Та от ми вже в Арабській стороні.

Спадщина фараонів

Вітаєм прах мумійних фараонів
І спраглих пальм отари та піски,
І феллахів — убогих автохтонів,
І лад твердий британської руки.
В папірусах розвіявся дух Мойсея,
Слід цезарів згубився у віках
І Клео славна, зірка Птолемеїв,
Розвіялась в легендах і казках.

Її не знає феллах, ні урядник;
Пророк тут був, султани, королі,
А він усе попихач і найманик
На рідній, не своїй (як ми) землі.
Таїться десь протесту дух невидний,
З-під сивих пірамід, з-під гір пісків.
Він вибухне і здійметься побідно
Уздовж каналів, нильських берегів.
І гордий лев ще гаркне раз і ляже,
Шляхотний і старий британський лев.
Над ним уже із заздрости кружляє
Америку недаліток орел.

Та покищо канал стоїть відкритий
І Порт-Саїд також, як і Суец;
Французом вирите в піску корито
Не взяв до рук єгипетський ще фец.
Вітай, Британіє! Хрещастий прапор
Це ключ до всіх воріт, світових брам;
Двох царств у злуці й Індій імператор
Дорогу дальню відкриває нам.

Піски Аравії

Нехай же сплять в гробницях фараони
І снуть марнотою їх пірамід —
Синай їх переміг, з нього закони
Тут витесав для нас Великий Жид.
Прощай і ти, Синаю непривітний,
Рудий від сонця, сивий від вітрів,

І ти, у мапах море непомітне,
Та славне тим, що тут десь перевів
Мойсей народ, твої розбивши води...
Ще в старому дуже „Псалтирі”
Малюнок бачити я мав нагоду,
Як води розійшлись, як дві гори.
І от тепер мій корабель проходить,
Де йшли жиди, а може і не йшли...
Хай люди думають — це їм не шкодить,
Можливо, що такі дива й були.

Як бачив хто пісків моря і гори,
Розпалену Аравії пустель,
Він скаже нам, чому Червоне море —
Це кип'яток у казані із скель.
Питати буде: як живе людина
Без зелені листочка, без роси?
Чому любов така у бедуїна
До цих пустель, до злиднів без краси?
Мабуть тому, що бедуїн в пустині
Як той орел, як віхор, як Самум,
Не знає меж, ні розказів, ні спину,
Ні сумнівів, ні нерозв'язних дум.
Дитя свободи, вічної в незмінні,
Як ті піски, як той пустелі лад,
Що входить в душу, в кожне покоління —
В дідів і прадідів родинний спад.

Але прийдуть із міст великих люди
За нафтою, і в той фатальний час
Продасть їм бедуїн свої верблуди
Й свою свободу з ними враз.

Дрімлюгий вулкан

Велика Африко, наповнена звірями
І чорними незнаними людьми,
Спинились ми з розкритими очами
Перед твоїми в джунглях ворітьми.
Колись приходили сюди фрегати,
І білі люди висідали з них;
Вони йшли на чорних полювати,
Живими в кораблі грузили їх,
Не значучи ні племена, ні роду,
І везли їх в неволю в край свободи.

О Африко! Дрімаючий вулкане!
В твоїх утробах доля поколінь.
Коли прийде пора і час настане,
Підніметься над світом чорна тїнь.
За нею підуть жовті і брунатні
В похід, в похід з тісних воріт,
Валитимуть всі греблі і загати,
Заллють потоком людства цілий світ.
І чи не будуть чорні потентати
Тебе, людино біла, продавати?!

Бури

Я чую скрип возів, волів у ярмах стогін,
Що йдуть вантажені від берегів.
То з-поза трьох століть іде відгомін
Від бурського поселення часів.
Я чую крики нападів Зулусів
І свисти стріл, і грім старих рушниць...
Тут білий геній чорного примусив
До відступу від прадідних границь.
Багато праці тут поклали Бури:
Знайшли скарби у надрах прерій, скель
І дикі землі, пущі обернули
У села й города струнких осель..

Пригадую війну британців й бурів...
Ще юний був я в схрещенні століть;
Кипіла молодь від палких обурень
На Англію, що несла Бурам гніт.
Вона перемогла, владарка світу...
Багато Африки в її руках.
Її рука, як тесана з граніту,
По всій землі, у всіх її кутках.

Схилився білий світ

Від цього часу, що про нього пишу,
Вперед перенесусь в півсотню літ:
Нема Британії, немає й інших,
Де був колись її руки граніт.
Як армія, потята сліпотою,
Складає зброю слабшому до ніг,
Так білий світ у сварці між собою
Схилився долу... Чорний переміг.

І от тепер на бурську рідну землю
(Дарма, що в Африці лежить вона!)
На біле, в чорнім морі, творче плем'я
Вже точиться зо всіх кутів війна.
Вже чорний материк від Сходу до Заходу,
Умножений, як той морський пісок,
Освячує свою нову свободу
На рідний готентотський образок.
О горе й сором, гордий Альбіоне,
І ви, романські Галли всіх країв!
Жінки вже ваші в чорному полоні
Утіхою конгольських парубків.
А дядько Сем, політик близькозорий,
В долоні плеще їм — собі на горе.

Пророцтво

Я чую те, що прийде і що буде:
Не скриш возів, а гуркіт літаків.
Втікають в розпачі всі білі люди
Від довбнів африканських і ножів.
Втікають ще скоріше, як в Алжирі
Покинуті ДеГолем земляки,
Бо звільнені з законів людожери
Кладуть вже людську плоть на рундуки.
І впаде Трансвааль, як Картагена;
Грабунками зруйнуються міста,
І голі ратиці аборигена
Топтатимуть і Будду, і Христа.
Вже створено тут тридцять і п'ять націй,
Пішов теарт маріонеток в рух;
Взаємних радощів і адорацій
Парад і карнавал іще не вщух.
Коли ж ущухне, прийдуть сірі будні,
Повторяться старі Європи дні,
Накинуться тоді голодні трутні
Одні на одних у сліпій борні.
Розпадуться ці „нації” на клани,
Змішаються, розсваряться усі.
Тоді-то справжня Африка постане
У всій своїй прапрадівській красі.

Чи я глумлюсь над чорними? Ні трохи!
Шаную їх — вони такі ж, як я,
Але прожити має ще епоху
Культури й школи рідна їх земля.

Було ж у Рим прийшли колись Вандали,
Посіли все — і римлян, і скарби,
Лише одне: не вмiли і не знали
Для чого все і що їм з тим робить.
Тож з реготом валили все додолу,
Чого утямить не могли ніколи.

Цвинтар Цусіми

Та треба знов вернутися до теми,
На півстоліття відступить назад,
Бо годі філософувать даремно —
Чи буде в світі, чи не буде лад.
Вітай стихіє! Ми вже в океані.
Кругом вода, ні клаптика землі,
А там далеко, десь ніби в тумані,
Пливуть за нами інші кораблі.
Колись Рождественський тут плыв з фльотиллю
Наказ царя — звільнити Порт Артур.
Британії він був у оці сіллю —
Великий, безнадійний царський „тур”.
Та сказано: „ноблес обліж”, й ватага
Пішла в похід стареньких кораблів,
Яких змогла російська держава
Зібрать на захист чести і землі.
Тепер уже забулася Цусіма,
Де злий Ніппон фльотилію чекав...
Там мати не одна згубила сина,
Своє життя там не один віддав.
І вся фльотилія на дно морське глибоке
Спустилася на вічний упокой,
Лише пробився прапор одинокий,
А з ним і сам Рождественський герой.
Те все пройшло...

Ніппон наверх піднісся.
І сів на звалений старий Китай;
Не стало Бритам у Китаї місця,
Ні Янкам там, де галасав „Банзай”.

В країні Ганді

Тим часом ми хитаємось на хвилях —
Розхлюпався наш цебрик — океан.
Здається корабель не має досить сили,
Хоч керму держить мудро капітан.

А там за горами води хисткими,
Там десь людей без ліку і числа!
Робіндранат свої там пише рими,
Санкритів мова з відтіля прийшла.
Не люди там святі, святі корови,
Хвостаті малпи, часом і слони,
І гадами наповнені діброви
Гарячої, як пекло, сторони.
Та є там і святий Магатма Ганді,
Гнучкі британські змії — батоги,
Раджі багаті, красні магарані,
Духи недобрі, добрі й злі боги.
За сіль велася тут війна сторічна —
Свободу солі Ганді боронив
І голодом морив себе стоїчно,
Щоб лев Бритійський з солі відступив.
Колись змагались ми за волю Слова,
За рівність всіх людей ішли ми в бій,
Але у нас ще не було такого,
Щоб ми ішли на муки й смерть за сіль.
А тут вмирали. Ганді був при смерті,
Багато інших брали до тюрми;
Принесено було великі жертви
Терпіннями, стражданнями й людьми.
Бо тож на солі спочивала сила
Володарки морів і слабість рас,
Що Індія велика народила...
За сіль війна сторічна велась.

Заглянемо в будучність, як у люстро,
Побачимо, що Ганді перемиг.
Навчився може він у Зоратустри —
З козою в Лондон їхати вже зміг.
Який же сором витерпів Вестмінстер,
Палац і лорди, весь імперський двір,
Коли до палацу з'явивсь міністер,
Міністер Ганді... і козу привів.
Та кров британська, як холодне лезо,
І мудрість Сблона понад усе:
Бритійці горді виску п'ють тверезо,
А Ганді молоко козине ссе.

Вітай Британіє!

Та й Ганді вже нема. Чи ж варті люди,
Щоб думати і мучитись за них?

Знайшовся кат, встромив ножа у груди
Святому Ганді... за свій власний гріх.

Там, де був рай

На Схід ідем вперед. Там встануть пальми
Щетиною на водному хребті...
На radoцax співати будем псальми,
Що станемо на твердому ґрунті.
Бо вісім днів хитались ми без ґрунту,
І ноги гнулись нам, ніби в хмелі;
Готові ми були вже і до бунту,
Як ті в Колюмба, спрагнені землі.
І от на обрії, ніби в тумані,
Вже видно пальм граничний екскадрон.
Земля до нас пливе, як на екрані.
Стрічає нас Адамів рай — Цейлон.

Про рай ходили різні перекази:
Казали про Ефрат, де був Едем,
Долину Ганґа згадували часом,
Тепер в Цейлоні ми його знайдем.
Тут є Адамова гора і місце,
Де босою ногою він ступив:
У скелі відпечаток, як у тісті,
На всі віки він для людей лишив.
На жаль, ніхто тоді не був за свідка,
Бо був Адам один ще в тій порі;
Не бачила і Єва — власна перша жінка,
Бо ще була в Адамовім ребрі.

Хто знає, де була ота палата
У пальмовім зеленому гіллі,
Де ролю першого на світі Ескулапа
Виконував сам Будівник Землі,
Ребро Адамове виймав без болів,
Шануючи цей перший утвір свій.
Тоді в куцах поміж рясних магнолій
Сміявся наперед зрадливий змій.
Але залишимо це богословам,
Щоб мали праці ще на їх життя;
Ненароком ще може й назлословим,
А може й зведемо когось з пуття.
Шукали ми за яблуком фатальним,
Та яблук тут і не було, й нема:
Під поясом екваторіяльним
Не вдержиться бог яблуні — зима.

Нігого візного

Повернемо обличчя від абстракцій
До сущого... Бритійський маєстат
Панує скрізь — від влади до атракцій,
Від шоломів до рікш бронзових п'ят.
Вітай Британіє! Спасенна влада
Дає безпеку смердам і панам.
Вітай нова всесвітня Елладо,
Зразок і добрий приклад всім краям!

“Helas!” Як скрикують бува французи,
Що вічного на грішній цій землі!
На зміну будних духом йдуть байдужі,
І дуб підточують дрібні шашлі.
В будуче знову глянем на хвилину,
Побачимо, як з цих високих веж
Спускається вже прапор долину
Імперії світів, яка не знала меж.

І от бує вулиця екстазом:
Танцює, вис, забуває день —
Те завтра, що прийде до неї зразу —
Голодне, сіре, без сміху й пісень.
Коли постануть чвари й пересуди,
З юрби прийдуть нові, малі божки
І виплетуть нові шлеї на люди,
І піт, і кров, невільний труд тяжкий;
Робити й будувати знову
Те, що давно було уже готове.

Прощай, Цейлоне, й прапори хрещаті,
Розквітлі гордо в самих небесах!
Збираємось в дорогу вирушати —
Благословіть наш водний дальній шлях!

Океан

Вже тонуть пальми — кучері зелені
Позаду нас, і знову шлях хисткий,
Непевний шлях, як води ці непевні,
Як сам цей океан понурий, мовчазний.
На ньому не ростуть зелені трави,
І дерево та квіти не цвітуть,
Мандрівник стомлений не знайде лави,
Щоб сісти відпочити, чи заснуть.

Триматися мандрівник туго має
Коритечка, що зветься корабель;
Мандрівника в неволі він тримає,
В неволі й сам він ніч і день.
Лише як прийде в бухту на спочинок,
Канатами прив'яжеться за твердь,
Тоді знайде спокійну він годину,
Тоді лише за ним не гонить смерть.
Веселий він тоді, ніби сміється,
Покритий сіллю — потом бурних хвиль,
І море не страшним тоді здається,
Ніби то степ, повитий у ковиль.

Та в морі ми, і степ сухий далеко,
Хоч пахне все мені чебрець степів.
Забути рідний, милий край не легко,
Хоч би і в пахощах п'янкх морів.
Коли ж Муссон захопить нас на морі,
На дибі здійме весь цей океан,
Загубиться наш корабель у горах
М'ятіжних хвиль і змінливих оман.
Та покищо на морі синя тиша,
За нами стелеться зелений шлях;
Як мати немовля своє колише,
Колишимось ми в моря на руках.

Коло воріт світу

Колись я був малим, читав Майнрида
Про Яву, людожерів, змій і малп...
Не мріяв я, щоб я колись одвідав
Страшні ці джунглі, де життя не жарт:
Зубатий алігатор з'їсти може,
Удав чи полоз може задушить;
А як що ні, то можуть (Боронь, Боже!)
Самі тубольці в казані зварить.
Хоч страшно це було, та лиш в уяві —
Закрити книжку і вже можна спать.
Тепер Борнео і Суматра, й Ява
Перед очима наяву стоять.
Ми йдем до них, у їх зелені шати,
У захист тихий від вітрів і бур,
Та перед ними будуть нас вітати
„Ворота Сходу”, звані Сингапур.

Вітай Британії міцна фортеця,
Могутній сторож на межі світів!
Як гордо прапор твій під небом в'ється
Над грізним схрещенням морських шляхів!
Повік зухвалий ворог не посміє
Збудити сон чуткий твоїх гармат.
Вітай, Британіє, світів надіє,
Великий миру й волі потентат!

Я знаю: хтось і десь підніме брови
І скривиться, і скаже у мій бік:
„Облеснику, забув ти скільки крові
Пролив той потентат за довгий вік!”
А я скажу: „Пролляли крові інші
Ще більш, без жалости і без пуття,
Але ніхто із них не зміг мудріще
Наладити світове співжиття”.
Вітай Британіє! Я з сумом виджу:
На овиді смеркає вже доба;
Із надр землі повзуть потвори хижі,
В похід збирається засліплена юрба.

„Банзай! Банзай!”

Не так пройшло і літ отих багато,
Як я прощав фортеці й кораблі,
І враз ударили, як грім, гармати
На клаптику Малайської землі.
З Берліну виповз гад, у Токіо озвались:
Ожив старий похований дракон.
„Банзай! Банзай!” — почулося у хмарах,
І сипле смерть крилатий ескадрон.

Залишимо ми мову алегорій —
Де грім гармат, де смерть, де кров і гнів,
Жорстока проза там:
Упав на морі
Бритійський стяг коло „Воріт морів”...

І джунглями уже ідуть колони,
Ніби термітів сунеться ріка;
Як гуни йшли, нехтуючи закони,
Що створені людяністю в віках.
Без чести зброї й гідності людини,
У розпалі загарбництва й злоби,

Вони не знали меж, не знали спину,
Як збурені пімстливії раби.
Десь ділася їх слава самураїв,
Їх лицарства і чести вояка,
Що в війнах супротивників єднає,
Як вищости, гуманности рука.

Але у вірі в гідність переможця
І в послуші традиціям війни,
В полон ішли в країну Сходу Сонця
Парадом військ Британії сини.

Були гаси...

Згадаю: в рік дев'ятисот і п'ятий —
Був перший Токіо й Москви зудар —
Тримались свято про війну трактатів
Мікадо Мейжі і російський цар.
Були часи і гідности і чести;
Тепер закони джунглів йдуть в парад...
Як легко людство в стан дикунства звести
На сотні літ відкинути назад!
Як тяжко знищити тюрму народів,
Розбити твердиню збройних кулаків,
Та тяжче збудувати край Свободи
Й не дати її в сваволю маняків!
Не генії народу ясноликі,
Капраль пішов на історичний кон,
На лезвищі меча, як несли гуни дикі,
Несе у світ і право, і закон.
І світ дичавіє... Народів темні сили,
Поховані під порохом віків,
Пробуджені виходять із могили
На макабричний танок мертвяків.

Та знов вертаюся в моє минуле.
Тоді ще й знаку не було в словах —
„Банзай! Банзай!” ніде ми ще не чули,
Під знам'ям Лева вийшли в дальший шлях.
І Ява, і Суматра, і Борнео
Не знали ще в святій дрімоті днів,
Що прийде час, коли корона Лева
Упаде з їх невінчаних голів.
Коли прийдуть: вогонь, мечі і кулі,
Що з ними вступить з помпою Япон,

Щоб потім з соромом іти із джунглів
В побіджених побідників полон.
Від того дня змінилося багато —
Насліддя всіх стратегій і війни:
З Батавії зробилася Джакарта,
З'явилися свої хатні пани.
З'явилися князі і суверени,
Яких ніхто не мав і на умі,
Але zostалися аборігени
Та джунглі їх і злидні ті самі.

В імперії Гальського тівня

Не завжди море є страшним. Буває,
Коли немає вітру в літні дні,
Нічого кращого ніби й немає,
Як море „сине”... Хоч на його дні,
В бездоннях темних, де живуть потвори,
Іде страшне для нас, людей, життя...
Але на поверхні блакитне море —
Лагідне, добре, як мале дитя.
Так і душа соборна людських націй,
Чи може краще так назвати — держав,
Клубок своїх таємних конспірацій
Приховує, щоб навіть друг не знав.
Сьогодні в морі ми, воно є сине,
На небі хмари — лебединий пух...
Забудемо, що є в його глибині,
Повіримо в братерства людський дух.
Сьогодні прапор інший в високості —
Над нами має „трикольор” тепер;
Він кличе щиро нас до себе в гості,
До Франції, так званої d'outrе mer.

Французам ми не ставимо в догану,
Що любляться з жінками, п'ють вино;
Читаємо Дюма і Мопасана
І слухаємо стораз Бізэ, Гунó.
Не ставимо також їм у догану,
Що в час минулий — сто літ перед цим
Прийшли вони у гості до Аннаму,
Як Аргоси, за руном золотим.
Був вік тоді нестриманих експанзій,
Шукання приспаних багатств землі,
На місце конкістадорів еспанських
Пливли „просвічених” патронів кораблі.

Не все ж було по Божому закону —
Було чимало збройних дій і вправ,
Та врешт решт китайського дракона
Паризький півень в гори відігнав.
І „трикольор” запанував всевладно,
З'єднав в одне Тонкін, Лаос, Кохін,
Приніс їм мир, спокійний труд, розраду
І... ім'я Франції за морем — Indochine.

Згадав поля запашні

Цвіли магнолії восковим цвітом,
В грядках води садили люди риж,
І вздовж ріки рядном одноманітним
Болотяні поля, порізані тяглись.
Не чув я пісні, щоб співали люди,
Замурзані у вічних мочарах,
Лише в пагодах, під ногами Будди,
Я чув їх гомін в ревних молитвах.
Проходили жінки, проходили дівчата,
З зубами чорними, з усмішкою в устах...
Хто вивчив їх тютюн рудий жувати
І класти чорну фарбу на зубах?!
І я згадав поля мої запашні
І золото пшениць, і срібло ячменів,
Коралі уст невинних і прекрасних
І ніжний шовк ласкавих чорних брів.
Понад шпилі високих гір, пустелі,
Через моря, протоки і ліси,
Летів мій дух до рідної оселі,
У рідний край надземної краси.

Життя — процес

Життя — процес постійний і невинний,
Ланцюг подій, метаморфоз буття,
Здавалось що могутним, незмінним,
Стає малим, відходить в забуття.
І що здавалось уже в могилі,
Покрите пилом часу і подій,
Встає з Нірвани, набуває сили
В старий віджитий міх в добі новій.
Недовгий час — не стало Індошини,
Зійшов із мапи і старий Аннам,
Повстали три „свобідні” країни:
Лаос, Камбодья, двійний Вієтнам...
І три війни, де був один Аннам.

Царство дракона

Читали ми малими ще у книгах
Про сплячого дракона — про Китай;
Про тортури жахливі, магів дива,
Голов рубання... Знали ж добре... чай.
Читав я ще Пржевальського довідник,
Що всю Монголію у дослідях пройшов,
Слуга царя, географ і дослідник,
Писав, що бачив, зміряв і знайшов.
Була та експедиція важлива
Для царських плянів мира і війни,
Але і я не міг зійти із дива
З життя людей цієї сторони.
І так складалася моя уява
Про цей далекий і непевний край,
Як раптом вибухла повстань заграва:
Прокинувся від сну дракон — Китай!
Боксери!... Вулиці вузькі Пекіна
Завоннені ножами і людьми.
„Смерть білим д'яволам!” — гуде лавина
Перед замкнутими чужинців ворітьми.
Вже згинув на ножах посланник Келлер,
Германії в Пекіні дипломат;
Вже ломляться у інших місій двері,
Та армії на поміч їм спішать.

Пригадую — в кіосках продавали
Мальовані новинки — образки:
З багнетами японці наступали,
Російське військо брало „на штики”
Оточених боксерів; тут же й німці,
За ними йдуть французи і британці.

Порядок. Знову мирно поділили
Концесії, що їм Китай надав,
Так звані „світові великі сили”.
Дракон ніби у довгий сон упав..

І от тепер стою я на помості
І дивлюся на сушу з корабля;
До самого дракона їду в гості,
А берег цей — драконова земля.
Скелясті гори бачу і пагоди,
Ніби поморщена стара земля...

Тут родяться, живуть і мруть народи
Не так, як наші, не такі, як я.
Вони не вірують у те, що наші люди,
А вірують у те, у що не вірим ми;
Що нам є гріх, у них гріхом не буде;
Та й навіть ми не є для них людьми.
Весь світ живе у власних забобонах,
Марних надіях і страхах пустих;
В припущеннях, облудливих законах...
Не в силі люди побороти їх.
Але буває вибухнуть вулкани,
Підніметься народ у хаотичний рух,
Поломить всі основи, всі кайдани —
І зло і добре розіб'є у пух.
Тоді стає порожня пуста хата,
Порожнє небо і важка земля,
І буде довго ще народ блукати,
Доки знайде своє правдиве „я”.

Дракон вилетів з печери

Не вірив я у мудрість демагогів,
Що сіли збройно у Москві, в Кремлі,
Що світ вони зігнуть собі під ноги
Повстаннями китайської землі.
Як в казці чарівник лихого духа
Зміг викликати з пекла, та не зміг
Його назад послати й мусів слухать
Його наказів і капризів злих.
Вони розбили пляни Сун-Ят-Сена,
Гуманности й свободи віщуни,
І під свої криваві знамена
Китайців пхнули, у вогонь війни.
Дракон червоний вилетів з печери,
Крильми сягає над Алтай, Амур,
Вогнем сичить в московські вікна й двері
І б'є хвостом в старий кремлівський мур.
Його вогонь в Кореї і Аннамі,
До війн усобних клич, підступний гін.
Москва примушена її руками
Вогні гасити, що зчиняє він.

Зірка Орієнту

Та я сягнув далеко від епохи —
Повернуся з екскурсії мерщій.
Нехай дракон поспить в печері трохи
В час мирної трансакції подій.

І з миром входим ми у порт Гонг-Конга —
Підгонить нас ненаситний тайфун —
Та все ж, під заклик теноровий гонга
І ніжний мінуєт скрипкових струн,
Сідаємо за добрую вечеру,
П'ємо вино з Жіронди чи з Дю-Дом
Й не думаєм уже про ту печеру,
Де спить дракон своїм голодним сном.

Тут гарно — так, неначе в Україні,
Хоч все й не те... Громада гір кругом,
А місто все стаборилось в долині,
По березі хвилястим ланцюгом.
Всі гори в зелені під самі хмари;
Як струни срібні, вниз біжать струмки,
І хмар кошлаті і прудкі отари
Пасуться на боках верхів стримкіх.
Вдолині море — затока спасенна
Від всіх вітрів із всіх кінців землі —
Вікторії рука благословенна
Під скипетр свій приймає кораблі.
І хто б сказав, що був це штаб пиратів,
Факторія наркотиків, повій?!
Британіє! Тобі хвалу віддати
Належить нам за творчий геній твій!

Соняшник

Гортензії цвіли, рожеві родендрони,
Коли проходив я алєями садів.
І от на диво — в домі на балконі
Наш соняшник, як сонечко, розцвів.
О сонцєцвіту! Гостє з України,
Красо й багатство батьківських ланів!
Яким шляхом прибув ти в цю країну?
Для кого так розкішливо розцвів? ?
Кругом тебе зійшлися райські квіти,
А ти між ними — наш хоробрий князь.
Прийми ж від мене рідних піль привіти,
Мосі радости екстаз!

Здавалось все в могутньому спокої
В твердій руці імперії морів,
В веселих вигуках юрби міської,
В сіяючій красі торговищ і домів.

Ніхто не міг подумати, сказати,
Що пройде небагато добрих літ
І вже прийдуть в цей край нові пирати,
Повернуть знов старий і страх, і гніт.
Що прапор слави й мудрості хрещатий
Зірвуть із щогли руки дикуна,
І буде в горах знову лютувати
Грабіжницька, безоглядна війна.

Країна лотоса

Країна лотоса і самураїв,
Веселих гейш і білих хризантем,
Тебе, як мрію літ моїх вітаю
(Не йшла ти ще на всіх і вся з мечем)!
Була ти добра, мила і ласкава,
Вклонялась низько, низько — до колін,
І йшла про тебе скрізь по світу слава,
Що ти одна з просвіщених країн.

Звичайно оглядали Фуджі-яму,
Святі ворота, імперський канал
І знов вертались ми у Йокагаму,
У наш *Hotel Français Oriental*.
Я згадую його по імені в пошану...
Щасливі ми, що вчасно відпливли,
Бо він давно вже в водах океану
З громадою прибрежної скали.
Нема вже там на суші навіть плями,
Де був готель, і пристань і пірі.
Був день: стряслися груди Йокагами
І хлинули вперед морські вали.
Ніби великий хтось готовив місце,
Поширював до Токіо приплив,
Аби колись було не зовсім тісно
МекАртуру, щоб він у порт заплив.

Коли б знайти десь зеркало завітне,
В якому будучність зринає з небуття,
Ми бачили б тоді, як згине Гітлер,
Розвалиться Берлін в дрібне сміття.
Та вже роки пробігли невідомі,
На ясне світло вийшли із імлі, —
Ми знаємо фатальні переломи,
Що сталися у всіх кінцях землі.

Титанічний двобій

Колись мікадо свій указ державний
Читав в парляменті, голосючи війну:
„Японія підвищиться у славі,
Або впаде до низу в глибину”.

Дивні слова, але вони збулися
В частині другій — ворог переміг!
Мікада армії в полон здалися;
Ніппон схилився побідникам до ніг.
І судний день настав за всі провини:
За глум над правом в звичаях війни,
За глум над честю й гідністю людини,
Над бранцями другої сторони.
Схилилися знамена Сонця Сходу,
Настала дійсність, як жахливий сон:
Вже грізну фльоту у японські води
Побідно шле суворий Вашингтон.
МекАртура зоряний прапор має...
От він іде, як обіцяв в той час,
Коли з Лузона, стиснутий до краю,
В Австралію в огні боїв пробравсь.
Іде суддя. Судитиме без жалю,
У величі своїх прерогатив,
За свій великий край, огорнутий печаллю,
За втрати, кров і смерть, що ворог спричинив;
За всі покривджені краї війною,
Порушені конвенції війни,
Принажених товаришів по зброї,
За всі, за всі злочини і вини.
І в суд прийде, і буде у параді,
У відплат за пониження і жаль,
Полонений в Малайському нападі,
Бритійських військ командер, Персіваль.

Суд праведний

Не зналося в історії народів,
Такого ще ніколи не було,
Щоб ворога побідник надгородив,
Не пхнув у порохи його чоло.
Твердим, як криця, був великий Доглес,
Примусив імператора і дім
Схилити шиї під побідний котлас
У соромі й покуті перед ним.
Але не дав упасти у руїні —

Підняв його принижене чоло,
Поміг народові його й країні
Добра зазнав, якого не було.
Він був, як батько добрий і учитель,
Як майстер-архітект нових основ,
В яких покорений і покоритель
Знайдуть повагу, може і любов.
І став Америки герой МекАртур
Японії найбільший реформатор.

МекАртура я славлю без заплати —
Ніхто не замовляв і не просив;
Не знає він мене й не буде знати,
І я не чув, щоб хтось його хвалив.
Для мене він — утілення ідеї,
Величної у помислах й ділах
Людей доби нової, не тієї,
Що світові принесла глум і крах.
Доби нової вільної людини
І гордих гідністю її вождів,
Як сам він — син великої країни,
Америци його геройських днів.

Геній і медіокр

Сказав мені колись старий політик,
Старих засад огірчений пророк:
„Юрба сліпа, свавільний недоліток;
Веде юрбу не геній — медіокр!“
Уже нема давно мого пророка,
Повстань народніх смерч його замів,
Та згадую його я рік за роком;
Його слова химерні зрозумів.
МекАртур зростає в успіхах й повазі,
А заздрість все повзла за ним, як змії:
„Проконсул гордий! Цар!“ шептали блазні, —
Загроза демократії моїй”.
І в час тривожний і фатальний
МекАртуру від Трумана наказ:
„Зложить команду з себе і негайно
Вертатися у Вашингтон, в запас”.

Дарма, що вся Америка вітала,
Квітками сипала в його похід —
МекАртура на овиді не стало,
Затінено його безсмертний слід.

А там, на фронтах, замість перемоги,
Останнього удару по війні,
Очищено для ворога дороги,
Змарновано неповоротні дні.

Лірика здобутків і втрат

Прощай, країно люба Сонця Сходу,
Скупих поетів, лисих малярів!
Я каюся, коли тобі пошкодив
Моїм осудженням твоїх вождів.
Вони ще спали в час мого приходу,
А ти черешнями і сливами цвіла,
Сподобав я життя твого народу,
Любив тебе таку, як ти була.
Сусідка нашої Зеленої Вкраїни —
Короткий морем шлях — Владивосток, —
Ти шлеш до нас солодкі мандарини,
Ми шлем тобі сибірський наш оброк.
Не любиш ти морозів, сніговіїв,
І нам ти не загрожуєш в снігах,
І наш сіяч пшениці не посіє
У тебе в горах, в рижових полях.
Цвістимуть далі хризантеми й сливи,
І будеш ти і цнотна, й чепурна;
Багато доброго усіх навчила
Недобра й зла учителька війна.

Тайван ще був під владою японців
У спадщині з китайських довгих війн.
Зростала вшир країна Сходу Сонця
З земель сусідів, їхніх володінь.
Тайван став називатися Формоза,
Корея — Чосен, щоб згубився й слід
Про зміни всі, усі метаморфози
У наслідок захоплень і побід.
Колись сказав один мудрець містичний:
„В могутності не посягай за грань!”
На досвіді японським історичнім
Приходимо до цих переконань.
Нема тепер імперії мікада,
Звучилось все до власних островів,
В Тайвані ж, вільному, як на естраді
Генераліссімус Чіанг-Кай-Шек засів.

Народ — як хвилі моря

Сказати легко жарт якийсь не впору,
Судити жартома за щось когось,
Та треба знати дійсність ту сувору,
В якій комусь робити довелось.
Хто добре знав Китай той „непробудний”
(Як наш поет колись його назвав),
Той міг би оцінити подвиг трудний,
Який на себе Сун-Ят-Сен узяв:
Звалить Манчу династію огидну,
Звільнить народ, з’єднать, навчить,
Вложити в ум його зорю провідну,
Бажання волі й світла прищепить.
Коли народ хитавсь, як хвилі моря,
Як той комиш у виграві вітрів;
Куди загонив бич, хилило горе,
Бунтівний клич лихих проводарів.
Як з сну пробуджений великий „непробудний”,
Як той пісок, незбагнений числом,
Безмірний був, великий нерозсудний,
Безмірно різний, щоб іти разом.
І Сун-Ят-Сен не став його пророком
Таким, як став Арабам Магомет,
Та борозну в умах його глибоку
Прорізавав він, як провесни багнет.
Чіянг-Кай-Шек пішов його слідами,
Повести ж їх не міг, як Бонапарт, —
Бони ішли розбіжними шляхами,
Їх взяти зміг лише новий Марат.

Зелена Україна

Хоч як далека ти, земля Китайська,
За горами й пустинями від нас,
А ми сусіди — лайся чи не лайся —
Бже довший, навіть історичний, час.
Із півночі межуем на Амурі,
Де вгнувся дугою твій хребет Гінган;
Зі Сходу лучить нас ріка Уссурі,
Розлучує гірський поріг Нінган.
Тут виросла Зелена Україна
Без війн, інвазій — тихих діл шляхом:
Тяжким трудом і потом селянина,
Що йшов в ці землі з плугом і серпом.

Що кидав рідний край — сади цвітучі,
Пшеничні руна, соняшні поля;
Міняв їх рідних на звірині пущі,
Де сонця мало й не цвіте земля.
Де все чуже — ні друзів, ні родини;
Ні сіл веселих, білолицих хат;
Велика, безбережна самотина,
Де слів не чути й нікому сказати.
За те простір безмежний і Свобода;
Не чулася царів тяжка рука;
На вільній волі бури і пригоди
Гартують дух крилатий козака.
І що йому звірів сибірських зграї,
Або хунгуз, що часом забреде:
Де слід козачий — звір у ліс втікає,
Хунгуз як прийде — вдруге не прийде.

Дарунок України

Колись був цар, що звався миротворцем,
Не вів війни, відпочивав в Криму.
Яксь судьба його зв'язала з хлопцем,
Що став навсе у допомі йому.
Той хлопець став пізніше графом Вітте,
Не з рук царя, який його любив,
Від другого, який не міг терпіти
Його порад і все ж нагородив,
Щоб він із титулом високим
Пішов собі на спокій.
З руки царя був Вітте в Україні
Правителем державних залізниць.
Пізнав він серцем небо наше синє
І духу нашого козацьку міць.
Колиж через Китай зробить дорогу,
З наказу царського прийшла пора,
Він виконав залізничі будову
Людьми й умом із берегів Дніпра.
І всі роки до царського загину,
Китайський Східний Залізничний Шлях
Був працею й маєтком України
В синів її досвідчених руках.
І став цей шлях для Хіни
Дарунком України.

Сказати тяжко, як живеться нині,
По війнах всіх, терорах і ганьбах,
Зеленій нашій дальній Україні
У інших межах, у чужих руках.
Колись вона далеко гомоніла,
В Манджурії гули її слова,
І часто пісня знад Дніпра дзвеніла
В Харбінських залях, Мукденських домах.
Минулося! Дзвенить тепер Колима
І вся Сибір „неісходима”.

Мерзлий кут

Крізь Берінга протоки до Аляски
Подать рукою — небагато миль.
Була колись вона маєтком царським,
Не так давно — пройшло лише сто літ.
„Америка Російська”, город Сітка,
Оселище колись польовників
І царска охорона та розвідка —
Табір малий амурських козаків.
Було колись.

Але царі не дбали
Про дикий і далекий мерзлий кут;
Америці охоче проміняли
За міх долярів... і замкнули путь
Своїм нащадкам в терени новії
Для їх походів і грабіжних війн...
Хай буде мир вам в гробищах Росії,
Царі немудрі за наш мир-спокій!
Хоч близько ти, країна Вашингтона,
Через Камчатки теплі береги;
З Камчатки майже видно — в імлах **тонуть**
Алеутів горбаті ланцюги;
Смугастий прапор з зорями над ними,
Як символ злагоди поміж людей;
Надійний сторож від гостей з Колими,
Непрошених й небажаних гостей.
Та маю повернуть в зелені води —
Мого спокою не прийшов ще час,
Тебе ж, країно рівности й свободи,
Одвідаю колись, у другий раз.

Шляхами Магеллана

Та вже пливе наш корабель безжурний
Із бухт затишних в Тихий океан.

Хоч зветься „тихим” він — буває бурний,
Коли зірветься десь Муссон-буран.
Та ми пливемо там, де він ще тихий,
Де ще Муссони сплять в глибокім сні,
Де спить віки і Магеллан великий,
В бою закінчивши бурхливі дні.
Відважний мореплавець впав тут чо́лом:
Відкривши Філіпін архіпеляг,
Об'їхавши уперше світ навколо,
В бою ж нікчемнім нізащо поляг.
Як коршуни злітались океаном
Морських потут на здобич кораблі,
Та кров, в бою пролита Магелланом,
Побіди ключ дала його землі.
І триста літ Еспанський конкістадор
Всі землі тут держав в своїх руках:
Патентом королівським — губернатор,
Патентом же Ісусовим — монах.

Минулося потуг колишня воля,
Минулися жорстокі давні дні,
Не будуть бачить їх уже ніколи
Нащадки їх — наслідники Землі.
Вже інші в світі вирости потуги,
Вже інші коршуни за здобиччю летять;
І люди вже не ті, й боги вже другі,
Лише ці острови, як і колись, стоять.

Terra Australis

Не даром я згадав тут Магеллана —
Ми йдем шляхом, яким він перший йшов;
Вже чується десь голос капітана —
На людській мові значило б: „Готовсь!”
Готовсь одвідати зайців країну,
Кенгур, бушменів і овець...
Не зміг тут Магеллан докінчить чину,
Знайшовши на Моктан собі кінець.
Аж двісті літ з його минуло часу,
Коли новий морський мандрівник Кук,
Великий експлоратор з його раси,
Бритійський капітан сюди прибув.
Докінчив він роботу португальця:
Відкрив шляхи англійським кораблям,
Та імени землі не допитався —
Країну *Australis im'ям New Wales* назвав.

Бувають мудрі люди простаками —
Не дбають там, де їх лежить хосен:
Дивилися байдужними очами
Англійці довго на новий терен,
Аж доки їх ідея „геніяльна”
Не вдарила, як той весняний грім:
Злодіїв висилати в край цей дальній,
З Австралії зробіть злочинців дім.

І хто б сказав, дивлючись на Кенберру,
Чи Малборн, Аделейд, Сидней в добі новій,
Що в перших сорок літ в стару ту еру
Сто сорок тисяч злодіїв, повій
Засіяно було на їх обр'ях,
Порожніх і безлюдних у ті дні,
Як добрий хлібороб ячмінь і гречку сів
В своїх ланах рік-з-року на весні.
І хто б сказав, що буде дивне жниво
З насіння, сіяного в ті часи:
Австралія — країна горделива,
Форпост науки, волі і краси.

Колись приятель мій Америку одвідав
(Не знав я ще її тоді ніяк).
Йому глибоко там у серце врізавсь
Бронзовий індіанин Понтіак.
Америци правдиві автохтони
Щезають рік за роком із життя;
Нові шляхи людські, нові закони
Витискують їх расу в небуття.
І прийде скоро час, пора настане
(Казав мені філософ мій земляк)
В Америці вже індіан не стане,
Лише стоятиме у бронзі Понтіак.
А я дивлюся нині на Бушменів
(Ще є сліди в пісках їх босих ніг),
З камінної доби аборигенів,
Зникають вже вони, як в літі сніг.
І скоро вже не буде ні одного,
Лише їх бумеранг — магічний гак;
Не знайде мандрівник ані живого,
Ні в бронзу влітого, як Понтіак.

Тасманію рівняв я до Сибіру

*„Та у Тасманію холодну,
Пустиню мерзлу і безплідну,
Як у Сибір, не поженуть”.*

(З моєї поеми „Парнелъ”)

Писав колись я (літ не зраховати),
Ірляндії я славив боротьбу.
Привикли ми ще здавна уважати
За символ власний наш її судьбу.
Тасманію рівняв я до Сибіру,
Промерзлі тундри в ній я уявляв;
В свої слова тоді я чесно вірив,
Бритійські тортури з московськими рівняв.
Та бачу от тепер: я був наївний —
Заслання навіть не в одне страшні;
Британія Московщині не рівня,
Ні в ті старі, ні в ці новітні дні.
Тасманія — країна евкаліптів
(Беру старі свої слова назад),
Дерев цвітучих і пахучих квітів,
Не глум сибірських пущ, а райський сад.
Дарма, що йшли колись сюди за кару,
Заковані у ланцюги чи й ні, —
Минулись ті роки, як чорні хмари,
Прийшли нові в теплі і сонці дні.
Забулася неславная давнина —
Тасманія — Австралії перлина.

Гороскоп

Хто хижий пожере оці країни,
Цвітучі в розкошах, малі людьми,
Коли проб'є великих бур годинник,
Коли ударять блискавки й громи?!
Посунуть лави — ім числа не буде,
Голодні, голі, хижі, як вовки;
Чи може рушаться в похід споруди,
Незнані людям ще в оці роки.
За ними будуть йти їх капітани,
Без жалю й милости, в меті одній:
По здобич, бранок, владу над світами,
Про вільну руку на грабіж, розбій.
В потенції нортують грізні сили,
Вся Азія на Сході, як вулкан;

Деж груди й руки ті, щоб їх спинили,
Коли розіллється той людський океан!?
Ще не згоєні болючі рани,
Не стертий сором з одичалих лиць,
А вже ростуть вожді і отамани,
Які не знають міри і границь.

Та годі малювати гороскопи,
Як каже пісня: que sega - sega,
Бо може краще їхать до Європи.
І справді, вже вертатися пора.

Не шкодило б поїхать до Таїті,
Поглянути по хвальних островах,
Розкинутих на теплому пів-світі
З підводних гір, на їх шпилях.
Цікавих чув переказів багато,
Пригодницьких оповідань:
Стоять в очах моїх напів-нагі дівчата,
Бронзові юнаки, діброви пальм;
Щасливий шеф щасливої громади,
І я між ними, як Адам в раю.
Та хоч мені вони сердечно раді,
Спокусі цій я все ж не піддаюсь.
До Мікронезії пошлю лише привіт
І вернуся у наш Західний Світ.

На біблійних берегах

І от я ще раз в морі Середземнім,
Пливу уздовж азійських берегів.
Старе воно: ще Одисей блукав ним,
Як виграшка розсварених богів.
Та вже від тих богів немає сліду —
Фантазії людської витвір счез,
І нині я безпечно морем їду,
Не ждучи їх підступів і каверз.
І думаю: о, скільки то каміння
Тесали люди й двигали для них,
Молилися, приносили куріння
І падали до їх камінних ніг!
І так Сократ великий згинув марно,
І рвали в Римі людську плоть звірі;
Ще й досі людські маси йдуть отарно,
Куда ведуть вовки-проводирі.

Та от була колись тут славна Троя
І мудрий цар її, старий Пріам;
Тут тіло Гектора, її героя,
Побідник волочив конем в свій стан.
І сам Ахил, освячений богами,
Загинув тут, поцілений в п'яту...
І щож тепер! — Каміння перед нами,
Від Трої не залишилося й сліду.
А от поля, де бились Хрестоносці,
Купалися в крові невірних Сарацин,
Ложили голови свої і кості
За місце, де родився Божий Син.
І все марнота. Стародавнім ралом
Оре Араб сухий пустельний ґрунт;
Мовчить каміння, і повільним чвалом
Байдужні до легенд верблюди йдуть.
Колись світив турецький полумісяць
Над краєм цим, що звався тоді levant,
Французам він сприяв на цьому місці:
Ще й досі на горі біліє он couvent;
Отці пустельники у власяницях
Молитви творять, садять виноград,
І в білих убраннях les poons — черниці,
Як перш було — коло арабських чад.
І Слово Боже з схилив Назарета
Стрічається в милитвенних устах
З Аллаха зазивом від Магомета
На цих біблійних сивих берегах.

До пророка Єремїї

Але спокій непевний. Єремїє!
Прийди ти знов у свій Єрусалим!
Недобрим вітром з піль пустельних віс,
В високих хмарах неспокій над ним.
Цілуйте мури плачу і відчаю
Нащадки вірні вибраних колін, —
З піском старим навіки їх зрівняють
Ті местники, що прийдуть із пустинь.
Ті местники підростають, мужніють,
І ще й нероджені до них прийдуть.
Пророче! З піль пустельних лихим віс,
Далекий крик і брязкіт зброї чуть.
Коли схибнеться рівновага з скелі
Світових сил і камінь упаде,

Найтяжчий камінь на людські оселі, —
Стрясється світ, під небо загуде.
Тоді покотяться огні і води
В біблійні гори, у святі місця...
Бо вже ніщо, ніщо не перешкодить
Єрусалим змести з землі лица.

Плаз Агарі

Колись Ізраель втік від Фараона,
Червоне море перейшовши вбхід;
Мойсей великий з братом Аароном
Завів в пустелю Авраамів рід.
І там в пісках і скелях під Синаєм,
За Мертвим морем, де земля Моав,
Побитий горем, чварами й відчасм,
Ізраель сорок літ, як тїнь, блукав.
Хоча в той час побив царків багато
І винищив людей їх до ноги,
Забрав усе, що зміг у них узяти,
Наскілько стало сили і снаги.
Та все ж не міг ще в ті краї пробитись,
Де фіґи, виноград, пшениць поля;
Доми розкішні, тесані криниці,
Де „медом й молоком тече земля”.
Воно чуже, та приятель Єгова
Давно з Мойсеєм вдарив по руках:
„Іди і ріж старого і малого,
Грабуї усе, що буде на очах!”
Та доки ріс Ізраель в людських силах,
Мужніли і росли його сини,
Постарів сам Мойсей, пішов в могилу —
З Єговою став торгувать Навин.
І сталося, як Біблія говорить,
Єгова дав йому наказ-закон:
Нехай Йордан Ізраель переходить,
Візьме й зруїнує місто Єрихон.
І так записано Навином в книгах:
„Закляли все — старих і молодих,
Ослів, волів, дрібную худобину,
І знищили мечами все і всіх”.
„І був Єгова, — дальше ми читаєм, —
З Навином в повній згоді у той час,
І слава голосно по цілім краї
Про те велике діло розійшлась”.

Та вже немає доброго Єгови
(А може злого, як старий лихвар?);
Помер і Балфур — цей „єгова” новий...
І плаче прогнана в пустинь Агар.

Мій дорогий земляк

Не хтів, а в Біблію таки заглянув,
Бо край нагадує старі казки,
Або „Пісні Пісень” із гір Лівану —
Кохання слів перлисті рядки.
Від авторів вже й порохів немає,
Самі слова говорять, не мовчать.
Поезія ніколи не вмирає —
На ній безсмертя й вічності печать.
І тут, у Бейруті, поет наш Кримський
Сидів над стосами арабських мадригал;
Сидів коли сь, все брав до серця близько...
Тепер нема: пожег в Москві Ваал.
Учений славний — гордість України,
В роки страшні московських божевільств,
Засуджений звірями до загину,
Не відомо коли і де подівсь.

*„Ох, арабські фоліанти!
Вже не сила вас читати, —
Бо розкинувся сад запашний
Під вікном моєї хати”.*

Агатангел Кримський

Він мій земляк, колега старший в праці.
Заслужену хвалу йому віддам.
Прокляття зграї кремлевській собачій,
Москви червоної збіснелим різникам!
Вони, що різали, вже вкриті прахом —
Нікчемна нечисть і огидна тля, —
Та буде згадувати довго з жахом
Їх злочини тяжкі моя земля.
Та буде плакати вічно Україна
За ворогом побитими дітьми,
Як плакала колись і ця країна
Від Грода невтішними слізьми.

У спадщині Еллади

Пирей. Оливки вздовж дороги,
Що йде до порту від старих Атен.

Так вчили нас географи небоги:
„Оливкова діброва!“ Ген, ген, ген!
Розбещений я, видно, в Україні:
У нас сади... Які у нас сади!
А тут ріденько, неначе десь в пустині,
Кривенькі деревця вряди-годи.
Але не цим Атени знамениті —
Колиска давня мудрости й богів.
Віками тут Еллінська еліта
Росла в культурі працею рабів.
Було багато війн, переворотів,
Людей великих духом і малих,
Ніколи ж не було тут без ілотів
І без богів, і добрих, і лихих.
У Дельфії був божеський оракул,
Святиня над святинь, як Божий глас.
До нього йшли прозрити в будучність мраку
Герої, і царі, і юрби мас.
А там Олімп на півночі біліє —
Двірець нагірний для богинь, богів.
Там вічно вітер лютий снігом віє,
Богині ж і боги без одягів — нагі.
Пригадую я приятеля німця —
Учений був він. Раз мені сказав:
„Нам вченим холодно, як на Олімпі,
На цих вершинах нашого знання!“
А я кажу: Вершини олімпійські
Холодні справді, та лише для тих,
Хто думає, що в небеса піднісся,
Понад людей — і грішних, і святих.
Чого ж підноситись туди безкрило?
Не краще взятъ до рук далекозір,
Сидить в теплі за кухлем пива
І разом мандрувати хоч до зір.

На руїнах Акрополя

Поміж каміннями вандрують кози,
Обнюхують байдужно древній скарб.
В очах туриста бачу теплі сльози —
Вдивляється в скульптури збитий карб.
Знавець давнин, йому і книги в руки,
Мої ж думки в завершених віках:
Були тут Перси, Римляни і Турки
І всі вони тепер зітлілий прах.

Тяжкі були для них оці каміння.
Під ними спить віки родючий ґрунт,
Вони ж лежать опущені й безцільні
І давніх урочистостей не ждуть.
На цвинтарі усопшої культури
В каміннях сплять поети і мистці.
Пройшли над ними, прошуміли бурі;
Нащадки їх тепер — ці кози і купці.

Ходжу по дворищах і сходах храмів,
Де був колись величний Партедон,
Сократа, Аристотеля слідами
Поміж рядами статуй і колон.
Здається — голоси в подвір'ї чую:
Хіба Платон провадить діалог?
Та ні, юнак в кутку дівча цілує,
Шепоче їй свого життя пролог.

Життя — процес, спіраль, але не коло;
Іде вперед, як та ріка пливе.
Не вернеться назад старе ніколи,
Як вернеться, то інше вже — нове.
Еллада вмерла. Дух її безсмертний
Втілювся в душі людських поколінь.
Безсмертного не має сил пожерти
Буденщини людської смертна тлінь.

Коли ми випливли, зірвалася буря.
Не встав би часом з гроба Посейдон!
Поморщилася моря сива шкура
І вітер закрутисся, як питон.
Та дарма! Час минувся Іліяди,
Угроз наш корабель у водний ґрунт,
І хоч танцюють на щоглі наяди,
Іде він маєстично в дальній путь.

Апотеоз Франції

О, Франціє! Колиско революцій,
Жіночих мод, помад, шампанських вин;
В минулому кривавих езекуцій
Машиною, що зветься guillotine.
Та ти давала захист всім гонимим
(Тепер вже може того не даєш),

Але під небом, як і наше, синім,
Ти весело, співаючи, живеш.
Щаслива, що вкарала тяжко „бохів”,
Вільгельма гордого звела в ніщо;
Німецькі коні, корови і гроші
Тобі збирає тигр твій Клемансо.
Та будь уважна — небезпечні тигри:
Вгризеться тигр у здобичі каркас,
Зажерливий над силу з нього вирве,
Об'їється і засне в недобрий час.

Дивлюся я в психічні гороскопи:
Не встояти фортецям Мажіно
Ані дротам. Даремні всі окопи,
Коли по правді миру не дано.
Коли весь світ поділено, як здобич,
Поміж побідників і їх сватів,
Однім дано грабіжний зиск умножить,
А других вкхнуто в пашу ворогів.
Та доки знов паризькими шляхами
Підуть вперед німецькі гусаки,
Стріають нас усмішками й піснями
Безжурні й *elegantes* парижанки.

Париж! Париж! Усіх світів столиця,
Жива, хоч древня, дивна *l'etoile*.
Твої шляхи лучами розійшлися
І сам ти — центр у світ діагональ,
Що світять вдаль у всі кінці далекі,
Несуть солодкий спів твоїх вітрів.
Париж! Париж! Культури й втіхи Мекка,
Гостинний двір і храм паломників.
Та вже схилилось сонце від полудня;
Ти вже не той тепер, що був колись, —
В агресії залізних світу буднів
Нові гіганти з ґрунту піднялись.
Вже Лондон впливсь в твою світову мову,
Нью Йорк вульгарний йде в твої сліди.
Те, що було, не вернеться вже знову,
Та будеш ти незмінно молодий.
На всі віки, на всі часи
Столицею утіхи і краси.

У тіні пиратів

*Ab jure barbarorum
libera nos, Dominae.*

(*Давня молитва*)

Ідемо вздовж земель Берберських
Спокійно й легковажно без страхів.
Колись було безумно-небезпечно
Наблизитись до клятих берегів.
Щасливі ми, що пізно народились,
На розцвіті нових і світлих днів,
Бо пращури отут в сльозах молились,
Аби спастись від рук розбійників.
Була давно Картагенська держава,
Прославлена купецька сторона —
На лезвії мечів моря собі держала,
Пускала кораблі чужі до дна.
Прийшли Араби іменем Пророка,
Посіли все кривим своїм мечем,
І стали береги ці на всі роки
Гніздом пиратів, мирних міст бичем.
Ні Зевсові, ні Посейдону-богу
Подяка наша за наш мир - спокій,
А Франції за збройну перемогу,
Її останній вирішальний бій.
Що знищила розбійників Алжиру,
Туніських мародерів, корсарів —
Ненависних пиратів штаб-квартиру
Берберських, нині тихих, берегів.

Хай буде честь освіченим державам,
Що знищили пиратів на морях
І лад дали народам одичалім,
Держучи їх у батьківських руках!
Назве мене хтось у словах банальних,
Що я є ретроград старих часів,
Співець потуг, владик колоніальних,
„Експлоататорів”, „грабіжників”.
Та що ж! Я прийму осуд цей смиренно —
Ніхто не вільний від гріхів, провин,
Та скажу: „Хай живуть благословенні,
Що нас спасли від люті сарацин!”

Безумці валять довгих літ будову,
Той лад — здобуток, скарб тяжких зусиль,
І темний людства дух виводять знову
На кон історії з його могил.

Колись я гриз „твердий науки камінь” —
Про консулів історію писав;
Берберський край і днями, і ночами
Досліджував в віках, студіював.
Кажу тепер не голими словами,
А досвідом їх „вільного” буття:
„Хвала тобі, о, Франціс кохана,
Що внесла лад, як мати, в їх життя!”
Хоч буде в час лихий дітей твоїх гонити,
Невдячний за все добре sansculotte,
Будь гордою, не підставляй ланити,
Такою, як була Антуанета,
Коли ішла на ешафот!

Привіт країні гітар і кастаньєтіє

Вітай, Гібралтаре! Гігантська скеля,
Тісні ворота шхун і кораблів.
Блакить ясна — твоя небесна стеля
А пісня — перебіє морських валів.
Твій цербер — Лев могутній, неприступний,
Він моря добробут віки стеріг,
І злодій, і пират, і тать безпутний
Не смів переступити твій поріг.
Хвала тобі, хрещатес знамено,
Що гордо майориш на висоті!
Рука твоя міцна, шляхетність певна
І певні, як і ти, морські путі!

Нехай пробачать мій екстаз ліричний
Еспанські гранди, їм бо Гібралтар —
У серці ніж, як кривда історична;
По честі й гідності тяжкий удар.
Та він для них лиш символ історичний,
Держави кольоритний орнамент,
Але не є народів меч двосічний,
Свободи їх могутній інструмент.
Той меч тяжкий уже для рук еспанських:
Великих дій кипучий рух утих,
І слава експедицій океанських
Вже перейшла давно, давно до книг.

Та все ж жива життям своїм народним
Країна кастаньєт, гітар, черців,
Країна Дон-Кіхотів благородних,
Кармен капризних, матадорів, биків.
Люблю тебе, співаюча Еспанья!
Та жаль мені твоїх пропащих літ
В постах і молитвах, і покаюннях,
Коли зростав в свободі творчий світ.
Коли в шляхи великих мореплавців,
Твоїх прославлених в віках синів,
Вже інші йшли до успіхів і лаврів,
А ти була у летаргічному сні.
Вітай, Еспаніє! Твої вітрила
Напружить буревій нових часів,
І геній твій розправить гордо крила
Під небом соняшним грядущих днів!

*Р. С. Колісє писав я досить довгу працю:
„Конфлікти соціальних агресат”,
І в студіях пізнав я і відзначив
Еспаню — її недуги тракт.
Від тих часів роки йшли, минали,
Весь час я діяноз перевіряв,
І ці роки минулі показали —
Не губив я, як осуд свій давав.*

Е П І Л О Г

Люблю тебе, Америко людяна,
Розбещена багатством і добром.
Твій культ життя без холопа і пана
Ніде не купиш злотом-серебром.
Люблю тебе, Америко кохана,
Твій культ свободи, дружби й простоти.
Коли б могла ти — вбрана, чи не вбрана —
Красу свою дівочу зберегти.
Що правда, маєш ти „матрон” і „снобів”
І вкуганих в хутра багатіїв.
Пусте! Це вилічна хатня хвороба,
В мільйонах мас твоїх не видно їх.
Здоровий будь, Нью Йорку коштрубатій,
На цім кінці нових часів Магог,
Мандрівників таких, як я, приятель,
Моїх мандрівок ЕПЛОГ.

2. XII. 1963 — 14. I. 1964

ПОЯСНЕННЯ ДО ПОЕМИ „МАНДРІВНИК”

КРИЗЬ ВОРОТА БОСФОРУ. Босфор — протока між Чорним і Мармуровим морем — єдиний вихід України у вільні моря. На Босфорі, по обидва боки його лежить Константинополь, колишня столиця Візантії, а пізніше турецьких султанів. **Пера й Галата** — частини цього міста. **Ягури** — на турецькій мові — чужинці, невірні. Час опису — окупація Константинополя Англією після Першої Світової Війни.

СПАДЩИНА ФАРАОНІВ. Єгипетські прості люди називаються **феллахи**. Цариця Єгипту **Клеопатра** походила з династії Птолемеїв. **Фец** або **феска** — шапка, яку носять магометани.

ПИСКИ АРАВІЇ. Аравія — те саме, що Арабія. **Бедуїни** — арабське плем'я, що живе мандрівним життям у пустелях Аравії й Африки. **Самум** — гаряча пісчана буря в пустелі.

ДРІМАЮЧИЙ ВУЛКАН. Голляндські імігранти, що назвалися **Бурами**, триста років тому, прийшли в землю **Зулусів**. В 1899—1902 рр. Бури воювали з В. Британією, щоб скинути її колоніальну владу над собою. Тепер це Південно-Африканська Республіка з гегемонією білих над чорними.

СХИЛИВСЯ БІЛИЙ СВІТ. Чорна Африка вигонить білих. **Гонтоти** — дике африканське плем'я, мораль якого не є людяна. **Альбїон** — британці, **Галли** — бельгійці, французи і ін. **Сем** — американці.

ПРОРОЦТВО. Південно-Африканська Республіка називалася також **Трансвааль**. Колишня республіка **Картагена** на Півн. березі Африки була знищена до тла римлянами. **ДеГоль** — президент Фрнції. **Вандали** — дикуни германського племені, що зруйнували давній Рим.

ЦВИНТАР ЦУСІМИ. Під час російсько-японської війни в 1904-5 рр. японці катастрофально знищили російську флоту біля острова Цусіми, між Японськими й Корейськими берегами. Також японці взяли російську фортецю Порт Артур на китайському побережжі (півострів Квантунг). **Янки** — американці.

В КРАЇНІ ГАНДІ. Британія мала монополію на сіль — джерело данини з Індії. **Робіндрнат** — славний індуський поет. **Зоратустра** — пророк давнього Ірану, що мав вплив і в Індії. **Ганді** забив ножем релігійний фанатик. **Солон** — один з семи мудриців Греції (600 літ перед народженням Христа).

ТАМ, ДЕ БУВ РАЙ. Легенди про Едем (рай) називають долину ріки Ефрату в Іракові, долину ріки Ганга в Індії і острів Цейлон, як місця, в одному з яких був рай. **Ескулап** — перший в давній Греції лікар, ніби син бога Аполона.

НІЧОГО ВІЧНОГО. Новою всесвітньою Елладою (славне ім'я стародавньої Греції) названо тут Британію. **Прапори хрещаті** — її стяги. **Рікші** — візники, що самі босоніж тягнуть скорим бігом возики з пасажирами.

ОКЕАН. Згадано **ковиль** — українську степову траву. **Муссон** — морський вітер.

КОЛО ВОРИТ СВІТУ. З островів **Борнео, Суматри, Яви** і інших тепер складається Індонезія.

„БАНЗАЙ БАНЗАЙ.” — японське „гура!” або „слава!”, з яким вояки кидаються в бій (буквально значить: „десять тисяч літ!”). **Терміти** — великі комахи.

БУЛИ ЧАСИ... Японці називають свою країну **Ніппон**. По японські імператор називається **мікадо**.

В ІМПЕРІЇ ГАЛЬСЬКОГО ПІВНЯ — в колоніальній імперії Франції, що називалася по-французьки „Ля Франс д'утр мер” (Франція поза морем). В даному разі говориться про **Індокитай**. **Дома і Мопасан** — славні французькі письменники; **Бізе і Гуно** — музики-композитори. **Аргоси** — легендарні шукачі золотого руна. **Конкістадори** — по-еспанськи завойовники.

ЗГАДАВ ПОЛЯ ЗАПАШНІ. Тропічні дерева **магнолії** цвітуть великими пахучими квітами.

ЦАРСТВО ДРАКОНА. Згадується про повстання китайських **боксерів** проти чужинців в 1900 р.

ДРАКОН ВИЛЕТІВ З ПЕЧЕРИ. Провідником реформаційного демократичного руху в Китаї був **Сун-Ят-Сен** (1866—1925), організатор першої китайської республіки. **Алтай і Амур** — території в СРСР, на які претендують комуністичні провідники Китаю.

ЗІРКА ОРІЕНТУ. Бритійська коронна колонія **Гонг-Конг** на китайському березі, з головним містом Вікторією. До набуття її Британією це було грізне гніздо пиратів, контрабанди й розпусти. **Тайфун** — велика буря.

КРАЇНА ЛОТОСА І САМУРАЇВ — Японія. **Фуджі-яма** — слава гора. **МекАртур** — американський покоритель Японії в Другій Світовій Війні.

ТИТАНІЧНИЙ ДВОБИЙ. Боротьба Америки з Японією. **Лузон** частина Філіппін. Бритійський генерал **Персіваль** був узятий в полон японцями на Малайському півострові; японці тримали його, як і інших полонених, в приниженні й знущаннях.

СУД ПРАВЕДНИЙ. МекАртур — **Доглес** прийняв капітуляцію Японії. **Котлас** — морська шабля.

ГЕНІЙ І МЕДІОКР. Президент Америки Труман звільнив МекАртура з посади в дуже критичний момент боротьби.

ЛІРИКА ЗДОБУТКІВ І ВТРАТ. Японські поети, особливо давні, дуже скупі на слова, писали віршами в кілька рядків. Між Владивостоком і Японією сталі торговельні взаємовідносини.

НАРОД, ЯК ХВИЛІ МОРЯ. Слідами Сун-Ят-Сена йшов був президент Китаю **Чянґ-Кай-Шек**, якого перемогли комуністи. **Марат** — один з провідників французької революції, автор тактики терору.

ЗЕЛЕНА УКРАЇНА. Приамурська й Приморська абласти Східнього Сибіру, заселені переважно українцями. **Хунгуз** — розбійник.

МЕРЗЛИЙ КУТ. Російський цар продав Аляску Америці 30 березня 1867 р. за 7 мільйонів і 200 тисяч доларів. Деякі американські провідники вважали в той час цю купівлю непотрібною й божевільною.

ШЛЯХАМИ МАГЕЛЛАНА. Філіпіни відкрив славний мореплавець **Магеллан**. Цивільна й військова влада з Іспанії була в руках губернатора, але велику роль відіграло католицьке іспанське духовенство, що заповнило Філіпіни сіткою своїх організацій.

TERRA AUSTRALIS. Австралію відкрив мореплавець **Кук**. Сорок літ Англія заселяла її злочинцями й пов'язаними. **Бушмени** — оригінальні мешканці Австралії поступово вимирають. **Понтіак** — один із славних вождів Індіан в Америці (загинув 1769 р.). Йому поставлено бронзовий пам'ятник.

ТАСМАНІЮ РІВНЯВ Я ДО СИБІРУ. Острів на півдні від Австралії. **Тасманія** тепер багата, квітуча частина Австралійської домінії.

ГОРОСКОП. Вислів *que sera-sera* у французькій мові значить: „Що буде, нехай буде!”

НА БІБЛІЙНИХ БЕРЕГАХ. Славний старогрецький мудрець **Сократ** був судово примушений випити смертельної отруї. **Пріам**, **Гектор**, **Ахил** — герої з Гомерової поеми „Іліада”. **Сарацини** — араби, мусульмани. *Levant* — французька назва краю. *Souvent* — монастир. *Nonnes* — монахині.

ДО ПРОРОКА ЄРЕМІЇ. Відродження Арабів загрожує Єрусалимові.

ПЛАЧ АГАРИ. Біблійна **Агар** була прогнана з дому Авраама, у якого була нешлюбною жінкою, в пустелю. Це нагадує вигнання Арабів з їх родинних земель жидівською владою Ізраеля. **Балфур** — бувший прем'єр В. Британії, що віддав Палестину жидам.

МІЙ ДОРОГИЙ ЗЕМЛЯК. Згадка про Агатангела Кримського, поета й видатного вченого, замученого московськими окупантами.

У СПАДЩИНІ ЕЛЛАДИ — в Греції. **Олімп** — гора, де нібито перебували еллінські „боги”.

НА РУІНАХ АКРОПОЛЯ. Славна фортеця й центр мистецтва, головної скульптури (руїни), старої Греції **Акрополь**. Там же руїни величного **Партенону** — храму „непорочної” богині Атени. „Посейдон” — старогрецький бог моря.

АПОТЕОЗ ФРАНЦІЇ. Фортеці **Мажіно**, збудовані після Першої Світової Війни. „Тигр” **Клемансо**, бувший прем'єр Франції

того часу, зажерливий і несправедливий ліквідатор світової війни. **Гусаки** — німецькі війська, що марширують „гусячим” кроком.

У ТІНІ ПИРАТІВ. Північні береги Африки вздовж Середземного моря, так звані **Берберські** (часто їх звать Барбарськими), були довгі віки гніздами морських розбійників. Починаючи від 920 р. вони безперервно нападали на кораблі й на міста на європейських берегах Середземного моря. Остаточно Франція зліквідувала це страхітне лихо в середині 19-го століття. Давня молитва: „Від лютости варварів спаси нас, Боже!”

ПРИВІТ КРАЇНІ ГІТАР І КАСТАНЬЄТІВ — Еспанії. **Лев** — В. Британія. Еспанці називають свою країну **Еспанья**.

ЕПІЛОГ. Легендарний велетень **Магог** був ототожнюваний з містом Лондоном, столицею В. Британії.

ПІСЛЯСЛОВО АВТОРА

Рік 1965, в якому виходить ця книга, відзначає певні етапи в моїй діяльності.

В 1905 році я виступив перший раз в пресі: в революційному журналі „Южнѣя Записки“, що виходив в Одесі, була надрукована моя стаття, з якою також позався догляд за мною російської політичної жандармерії. Отже завершується шістдесят років моєї журналістичної й літературної праці.

В 1925 році була надрукована моя наукова розвідка в „Записках Всеукраїнської Академії Наук“ в Києві, т. 5. З того часу датується моя наукова праця, а 1965 рік є її сороколіттям.

Згаданий журнал „Южнѣя Записки“ виходив в російській мові — українська преса була ще під повною забороною. Лише в 1906 році позала виходити перша наша газета „Громадська Думка“, пізніше змінилася на „Раду“ та на „Нову Раду“ в наслідок цензурних заборон. В цих виданнях я співпрацював.

Цей же 1965 рік підводить мене під двері мого вісімдесятиліття.

І я зустріжаю його „Сонцезвітом“.

З М І С Т

GLORIA IN EXCELSIS

	<i>Стор.</i>
Helianthus (28. VIII. 64)	7
Містерія ночі (9. XI. 64)	8
Перед весною в Канаді (4. III. 62)	9
Захід сонця (11. V. 62)	10
Літургія (17. VI. 62)	10
Морозний день (7. I. 62)	11
Літо (22. VII. 63)	11
Небесне весілля (27. VII. 63)	12
Дощ (18. VI. 64)	14
Сонце (13. X. 64)	14
В Канаді (Зимове) (5. I. 65)	15
Небесний двір (27. VIII. 61)	16

AURORA BOREALIS

Аврора Бореаліс (20. VIII. 61)	19
У саду (6. IV. 61)	19
Тихо (4. XII. 61)	19
В снігах (29. I. 62)	20
Романс (15. V. 62)	20
Шлях (21. XII. 61)	21
Ганні (8. IV. 62)	21
Небесний човен (16. V. 62)	21
Коралі (29. VIII. 62)	22
Хрещення (4. IX. 62)	22
Символ (27. IX. 62)	23
Терни (7. XII. 62)	23
Різдвяне (19. XII. 62)	24
Ніччю (5-6. III. 63)	24
Ритуал (6. III. 63)	25
На межі (6. III. 63)	25
Вечір (28. IV. 63)	26
Розлука (27. VII. 63)	26
Мовчазна ніч (4. VIII. 63)	27
Дорога (9. X. 63)	27
Моя осінь (13. X. 63)	28
Не журись (23. XII. 63)	28
Чекання (18. I. 64)	29
Alea iacta (16. V. 64)	29
На озері (8, 14. VIII. 64)	30
Псалом життя (20. VIII. 64)	31
В День Христовий (12. XII. 64)	31
У книгах мудрости (14. XII. 64)	32
Пісня пісень (3. II. 65)	32

ЛПРИКА

Сестри (3. XII. 61)	35
Майбутнє (18. III. 62)	36
Минуле (19. III. 62)	36
Щастя (25. IV. 62)	37
Останній лист (28. IV. 62)	37
На Великдень (29. IV. 62)	38

	<i>Стор</i>
Наша весна (17. VI. 62)	39
Казанова (26. IX. 62)	40
Земля Волинська (24. XI. 62)	41
Новий рік (1. I. 64)	41
Пам'яті Дж. Ф. Кеннеді (27, 28. XI. 63)	42
Будучність (31. VIII. 64)	43
Прощання (1. X. 64)	44
Жаль (11. X. 64)	45
Спомин (18. XII. 64)	45
Зариси	46

ПОРТРЕТИ

Леся Українка (9. XI. 63)	49
Ганні Черинь (15. VII. 62)	49
Марусі Бек (1. XI. 63)	50
О. Черненко (14. XII. 64)	50
Бетговен (22. XI. 62)	51
Яру Славутичові (18. XII. 64)	52

ДУМИ

До себе самого (22. IX. — 10. X. 63)	55
Мій день (28. IX. — 1. X. 61)	62
28 Вересня 1961 (28. IX. 61)	63
Багато літ мине (8. V. 62)	63
Жива (9. V. 62)	64
Імперія духу (13. III. 63)	64
Великоднє (15. IV. 63)	65
До поетів (4. V. 63)	66
В роковини голоду (20. VI. 63)	68
Пантеон (1. X. 63)	68
До мого другого „я” (20, 22. VIII. 64)	69
Sapiens homo (10, 11. XII. 64)	71
Гості з України (19. XII. 64)	72
Поезія (22, 23. XII. 64)	74
На другім світі (23, 24. XII. 64)	75
Реквієм (26. X. 64)	76

IN MEMORIAM

Тодось Осьмачка (11. XII. 62)	79
Пам'яті І. Вагряного (27. IX. 63)	80
Пам'яті О. Іваха (10. V. 64)	81
Пам'яті М. Погорецького (29. VII. 64)	82

МАНДРІВНИК

Вступне слово	84
Поема (2. XII. 63. — 14. I. 64)	85
Пояснення до поеми	122
—————	
Післяслово автора	126

Printed by Trident Press Ltd., Winnipeg, Manitoba, Canada.

\$3.00

ПОПЕРЕДНІ ТРИ ТОМИ ПОЕЗІЙ

М. І. МАНДРИКИ:

„ЗОЛОТА ОСІНЬ”, 176 стор., 1958. \$2.00

„РАДІСТЬ”, 144 стор., 1959. \$2.50

„СИМФОНІЯ ВІКІВ”, 216 стор., 1961. \$3.50

Окремі видання:

МАЗЕПА. Поема. 86 стор., 1960. \$2.00

КАНАДА. Поема. 40 стор., 1961. \$1.00

МАНДРІВНИК. Поема. 48 стор., 1965. \$1.50

Набувати в українських книгарнях

або замовляти від:

UKRAINIAN SERVICE

250 Scotia St.,

Winnipeg 17, Man.

(Canada)